

Innst. S. nr. 304

(2008–2009)

Innstilling til Stortinget fra kommunal- og forvaltningskomiteen

St.meld. nr. 25 (2008–2009)

Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om lokal vekstkraft og framtidstru. Om distrikts- og regionalpolitikken

Til Stortinget

1. SIKRE REELL FRIDOM TIL BUSETJING

1.1 Sammendrag

Meldinga er ei oppfølging av St.meld. nr. 21 (2005–2006) Hjarte for heile landet, som konkretiserte mål og initiativ i Soria Moria-erklæringa. Meldinga inneheld mål, ambisjonar og rammer for eit vidare offensivt arbeid med distrikts- og regionalpolitiske utfordringar i den neste stortingsperioden. Meldinga inneheld også konkretiseringar av Regjeringa sitt syn på fordeling av roller og ansvar mellom staten, fylkeskommunane og kommunane i distrikts- og regionalpolitikken som følgje av den nye oppgåvedelinga etter forvaltningsreforma, jf. Ot.prp. nr. 10 (2008–2009).

Regjeringa vil at alle skal ha reell fridom til å busetje seg der dei vil. Regjeringa vil sikre likeverdige levekår og ta ressursane i heile landet i bruk. Regjeringa vil oppretthalde hovudtrekka i busetnadsmonsteret for å vidareføre og vidareutvikle det mangfaldet i historie, kultur og ressursar som ligg i dette. Og Regjeringa vil fremje ei balansert utvikling mellom by og land.

For å nå målet om reell fridom til busetjing, vil Regjeringa vidareføre sitt distriktpolitiske løft. Det skal medverke til å styrkje den lokale og regionale vekstkrafta i område med låg økonomisk vekst, lang avstand til større marknader, einseitig næringsstruktur og stagnasjon eller nedgang i folketalet. Regjeringa vil samstundes leggje til rette for å utnytte verdiska-

lingspotensiala og møte levekårsutfordringane i alle delar av landet, også i område med vekst i økonomi og folketal. Regjeringa legg vekt på at små og mellomstore byar og større byområde kan verke som eit lim i busetnadsmonsteret, og som drivkraft for nasjonal og regional utvikling.

Regjeringa ønskjer å styrkje kombinasjonen av lokalt initiativ og fellesskap og samspel mellom ulike delar av landet. Den store variasjonen i lokal økonomisk aktivitet som følgjer av den nasjonale arbeidsdelinga, krev eit sterkt statleg nivå for å sikre fordeling og likeverdige rammevilkår på tvers av geografiske skilnader. Samstundes trengst sterke regional- og lokalpolitiske nivå som kan ta eigne initiativ for å mobilisere og utnytte lokale ressursar og engasjement. Regjeringa vil derfor føre ein regionalt differensiert politikk på fleire politikkområde og leggje til rette for regionale og lokale prioriteringar for å møte lokale utfordringar.

Regjeringa legg stor vekt på å møte klimautfordringane på ein offensiv måte. Klimatiltak opnar også for ny næringsverksemd. Samstundes er det viktig at innsats for å nå distrikts- og regionalpolitiske mål, vert tilpassa klimautfordringane, og at lokale og regionale styresmakter i arbeidet for regional utvikling medverkar til at Noreg vert eit lågutsleppsamfunn.

Regjeringa vil føre ein aktiv politikk for å redusere dei negative konsekvensane som følgjer av uroa i verdsøkonomien for arbeidsmarknadene og lokalsamfunna i ulike delar av landet.

1.2 Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, lederen Tore Hagebakken, Saera Khan, Inger Løite, Tom Strømstad Olsen og Arild Stokkan-Grande,

fra Fremskrittspartiet, Per-Willy Amundsen, Åge Starheim og Ib Thomsen, fra Høyre, Kari Lise Holmberg og Bent Høie, fra Sosialistisk Venstreparti, Rolf Reikvam, fra Kristelig Folkeparti, Bjørg Tørresdal, fra Senterpartiet, Anna Ceselie Brustad Moe, og fra Venstre, Vera Lysklætt, deler målene og ambisjonene som ligger til grunn for meldingen. Det er viktig at folk kan få bosette seg der de ønsker. For å sikre reell valgfrihet av bosetting er vi avhengig av en offensiv og omfattende distriktspolitikk. Komiteen støtter Regjeringens intensjon med å føre en regionalt differensiert politikk på flere politikkområder og legge til rette for regionale og lokale prioriteringer i møte med lokale utfordringer.

Komiteen er enig i at den globale finanskrisen får alvorlige konsekvenser for lokalsamfunnene i hele landet, og at det må føres en aktiv politikk for å redusere de negative konsekvensene.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre mener det er viktig å møte klimautfordringene på en offensiv måte og se mulighetene som ligger i å føre en offensiv klimapolitikk i distriktene.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre mener levedyktige distrikter og byer er avhengige av en offensiv og konstruktiv politikk som bidrar til selvhjelpenhet, lokale initiativ, vekst og optimisme. Men det er et ansvar for myndighetene å legge til rette for det, stimulere de gode kreftene og ha en positiv og imøtekommende holdning til de som ønsker å satse lokalt.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at Høyre har fremmet en rekke forslag som ville ha redusert byråkrati og begrensninger som i dag vanskeligjør vekst og utvikling. Disse medlemmer viser i den forbindelse blant annet til representantforslagene i Dokument nr. 8:40 (2006–2007) om å fjerne boplikten og prisreguleringen av landbrukseiendom, Dokument nr. 8:49 (2006–2007) om å fjerne Statens landbruksforvaltnings mulighet til å fremme innsigelse i saker som er avgjort i fylkeslandbruksstyrene, Dokument nr. 8:79 (2006–2007) om en fremtidsrettet jordbrukspolitikk, Dokument nr. 8:127 (2007–2008) om evaluering av rovviltforliket, Dokument nr. 8:10 (2007–2008) om strategi for næringsutvikling og arbeidsplasser i kommuner, Dokument nr. 8:31 (2008–2009) om en strategi for å gi aktive bønder større muligheter for å eie de arealer de driver, og

Dokument nr. 8:28 (2008–2009) om å styrke bondens rettigheter til egen eiendom.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til at tusenvis av årsverk i landbruket er lagt ned, folk flytter, sentraliseringen øker og grendeskoler legges ned under regjeringen Stoltenberg II. Aldri har sentraliseringen gått så raskt og aldri har utflytting av statlige arbeidsplasser gått så tregt. Regjeringen Stoltenberg II har hovedsakelig to standardsvar på hvordan utfordringer skal løses: 1) Mer penger, og 2) innføre flere reguleringer.

Disse medlemmer mener at enhver må kunne velge hvor en vil bo og arbeide, og forholdene må legges til rette for en slik valgfrihet. Disse medlemmer vil påpeke at det er mennesket som skal stå i sentrum, også i distriktspolitikken. Disse medlemmer vil fremheve at Norge er et land med store variasjoner og rikt mangfold. Det er viktig å ta vare på og videreutvikle dette mangfoldet. Tro på egne krefter utløser nyskaping og vekst. Disse medlemmer ønsker å utnytte Distrikts-Norges muligheter ved å rendyrke en politisk "ja-holdning". Det vil i fremtiden være helt nødvendig å fokusere sterkest på positive sider og muligheter. Disse medlemmer mener at meldinga i for liten grad legger opp til en slik offensiv politikk.

Disse medlemmer vil frigjøre skapertrang og gründerånd, redusere byråkratiet og styrke lokaldemokratiet, sikre eiendomsretten og satse på samferdsel og infrastruktur. Kjernen til vekst og utvikling i Distrikts-Norge er optimisme og muligheter.

Disse medlemmer vil peke på at det ikke er staten som bygger landet, heller ikke i distriktspolitikken. Det er derimot statens oppgave å føre en politikk som legger til rette for at mennesker, virksomheter og institusjoner kan virke og skape verdier for seg selv og for samfunnet. Disse medlemmer vil presisere at målet er å ta vare på hovedtrekkene i bosettingsmønsteret og å utløse verdiskaping i alle landsdeler. Dette gjøres best ved å føre en stimuleringspolitikk i stedet for en reguleringspolitikk. Disse medlemmer mener det må åpnes for en mer offensiv bygdepolitikk, landbrukspolitikk, reiselivspolitikk, fiskeripolitikk, utdanningspolitikk og gründerpolitikk. Det er viktig å utvikle vekstkraftige regioner i alle deler av landet og bevare hovedtrekkene i bosettingsmønsteret.

Regjeringen har gjennom forvaltningsreformen og den nye planloven svekket kommunene og flyttet makt til fylkesmennene og fylkeskommunene. Dette vil redusere kommunenes mulighet til å bruke de lokale ressursene og utnytte de naturgitte fordelene kommuner i distriktet har.

Disse medlemmer viser til at vi må ha virksomheter i alle deler av landet. En større del av den verdiskapingen som skapes lokalt, må bli igjen i kommunene. Disse medlemmer vil understreke at målet med den økonomiske politikken må være å videreutvikle det norske velferdssamfunnet, skaffe arbeid til alle, øke verdiskapingen, få til en rettferdig fordeling og stimulere til en langsiktig og bærekraftig utvikling.

Landbruket har vært gjennomregulert i mer enn en generasjon uten at det har gitt mer optimisme, vekst og utvikling. Denne politikken har fratatt bonden råderett over egne verdier og livsgrunnlag, og flytter det over i offentlig byråkrati og til politiske prosesser. Disse medlemmer mener at eiendomsretten er svekket og det har skapt usikkerhet og redusert bondens evne og vilje til å ta risiko og dermed hans evne til å trygge sin arbeidsplass og utvikle landbruksnæringen. Eiendomsretten må styrkes ikke svekkes.

Disse medlemmer vil derfor fjerne konsesjonsloven, delingsforbudet, prisreguleringer og andre byråkratiske overstyringer av bonden. Bonden er den beste til å vite hvordan virksomheten skal utvikles, og fortjener den samme tillit som alle andre næringsutøvere.

Disse medlemmer har foreslått å reversere skatteøkninger for næringslivet og satset mer på forskning og utvikling. Nå er vi midt i en finanskrisen og en gjeldskrise, og egenkapitalens rolle i næringslivet og husholdninger vil igjen vise sin betydning. Formuesskatten og arveavgiften angriper egenkapitalen og svekker næringslivets evne til å styrke og utvikle seg, til å skape nye produkter og til å sikre og videreutvikle arbeidsplasser. Distrikts-Norge er avhengig av små og mellomstore bedrifter og familiebedriftene. Vi må slutte å diskriminere norske, lokale eiere av bedrifter i Norge til fordel for utenlandske og statlige eiere. De fleste bedrifter har ikke noe alternativ til et lokalt eierskap. Forsvinner det, forsvinner bedriften.

Tall fra Regjeringen og Statistisk sentralbyrå (SSB) viser at kommuneøkonomien er svekket de siste årene. Tallene for 2008 er historisk dårlige og viser at kommunene samlet sett går i minus.

Disse medlemmer mener samferdsel og kommunikasjon er helt sentralt for å skape vekst i distriktene. Enhver bedrift og ethvert produkt må ha effektiv tilgang på markedene. Svært få familier bosetter seg et sted uten at det åpnes for jobbmuligheter for begge. God tilgang på rask og effektiv infrastruktur gjør jobbmarkedet større. Derfor er et vegløft helt sentralt for å få fart på distrikts-Norge.

Disse medlemmer viser til at deres respektive partier har lagt frem egne transportplaner som sine helhetlige alternativer til Regjeringens nasjonale

transportplan, og hvor det tas i bruk nye virkemidler for sikre at Norge raskt kan få en mer moderne og sikrere samferdselssektor.

Disse medlemmer mener det er noen grunnleggende trekk som må ligge i bunn når fremtidens samferdselsløsninger skal planlegges: Mennesker har behov for frihet og livskvalitet, og en sikker og trygg hverdag. Og bedriftene ønsker best mulige forutsetninger for å selge sine produkter og tjenester. Disse grunnleggende behovene gjør det nødvendig å tilrettelegge for rask, effektiv og sikker transport av personer og gods.

Disse medlemmer mener at distriktene vil bli spesielt rammet av at Regjeringen foreslår at fylkeskommunene får i hovedsak ansvaret for veiene i distriktet, mens staten har ansvaret for stamvegene. Det økonomiske opplegget Regjeringen har lagt til grunn for dette vil ikke være tilstrekkelig for å ivareta det vedlikeholdsetterslepet som allerede er på de øvrige riksvegene.

Disse medlemmer mener at konkurranse stimulerer skapervilje og virketrang hos den enkelte. Konkurranse virker skjerpene og er en viktig drivkraft for å få til utvikling og forbedring av velferdstilbudet i lokalsamfunnene. Samtidig er konkurranse en forutsetning for at norske bedrifter skal ha konkurransevne internasjonalt. Disse medlemmer viser til den historiske kontakten Kyst-Norge har hatt med omverdenen og vil fremheve viktigheten av at vi fortsatt er i stand til å konkurrere internasjonalt.

Disse medlemmer mener vi må jobbe for åpnere grenser og føre en handelspolitikk som gjør oss i stand til å ivareta og utvikle arbeidsplassene i Distrikts-Norge. Dette gjelder ikke minst de tunge eksportnæringene langs kysten.

Disse medlemmer vil fremheve at det er viktig å satse på en offensiv skipsfartspolitik. Disse medlemmer mener at dagens rederibeskatningssystem har gått ut på dato, og redere teller på knappene om de skal fortsette driften fra Norge. Derfor må norsk skipsfart få rammevilkårene på linje med EU-landene.

Disse medlemmer mener at bosettingen i Distrikts-Norge ikke først og fremst sikres gjennom statlige arbeidsplasser og en serie offentlige virkemidler. Det aller viktigste for å sikre vekstkraftige regioner i hele landet er et næringsliv som er i stand til å ta vare på og skape nye lønnsomme arbeidsplasser. Disse medlemmer mener derfor at forbedring av norsk næringslivs betingelser er vårt viktigste distriktpolitiske virkemiddel.

Disse medlemmer vil fremheve at flere av våre offentlige velferdsordninger har sin opprinnelse i det frivillige arbeidet. Frivillig sektor har en egenverdi. Det som skapes ut fra et frivillig engasjement viser seg i ettertid å være et bidrag til å skape gode

lokalsamfunn. Disse medlemmer mener at å definere alle samfunnsoppgaver som en del av statlig eller kommunal sektor kan frata oss de goder som følger av et fritt, rikt og sterkt sivilt samfunn med frivillig initiativ. Derfor mener disse medlemmer at frivillig sektor må få fritak fra merverdiavgiften.

2. UTFORDRINGAR

2.1 Sammenndrag

2.1.1 Samfunnsendringar

2.1.1.1 ENDRINGAR I FOLKETALE

Dei siste par åra har det vore ein historisk vekst i folketalet, hovudsakleg på grunn av stor innvandring, men òg relativt høge fødselstal. Innvandringa har ført til meir innflytting til fleire mindre sentrale kommunar.

Likevel har det over lang tid gått føre seg ei sentralisering i Noreg. Det vanlegaste biletet på sentraliseringa er at folk flyttar frå mindre sentrale område til større byområde.

Etter kvart som folketalet og fødselstala i småkommunane har vorte lågare, har òg mange små og mellomstore byregionar i distrikta opplevd stagnende eller fallande folketal.

SSB rekna i den seinaste folketalsframskrivinga med at den høge veksten i folketalet ville halde seg i åra framover, men minke gradvis over tid. Det inneber i så fall at talet på distriktskommunar med vekst i folketalet vil halde seg på eit relativt høgt nivå, men overslaga er svært usikre.

NIBR si flyttemotivundersøkinga har synt at individuelle preferansar er viktigare ved val av bustad no enn tidlegare.

Dei aller fleste flyttingane skjer i åra mellom 18–35 år. I byrjinga av denne aldersperioden flyttar mange unge til storbyar for å ta utdanning eller arbeid. Mange vert buande, men over halvdelan av dei som flyttar til storbyane, flyttar før eller seinare ut igjen og då gjerne til omlandet til storbyane. Denne flyttinga skjer gjerne i samband med familieetablering.

2.1.1.2 LEVEKÅR

Det viktigaste bidraget for å sikre likeverdige levekår er tilgang til arbeid med god lønn. Ein del stader har tilgang på industriarbeidarkompetanse kombinert med aktiv offentleg tilrettelegging vore viktig for lokaliseringa av nye verksemdar, som i Glomfjord og Årdal.

Skeivfordeling av inntekter skaper utfordringar i høve til likeverdige levekår i heile landet. Data frå prosjektet Sentraliseringas pris (NIBR, 2009) syner at personar som flyttar, har høgare inntekter enn dei som vert buande. Sjølv om det har vore ei sterk rasjo-

nalisering og positiv inntektsutvikling i næringar som er viktige for distrikta, ligg inntektene i til dømes landbruket godt under det nasjonale inntektsnivået. Det er ei utfordring å auke inntektene i primærnæringane for å sikre framtidig rekruttering. Samstundes er primærnæringar og industri som utnyttar lokale ressursar, heilt setrale for å oppretthalde busetjing og lokal verdiskaping mange stader.

2.1.1.3 REGIONAL ØKONOMISK UTVIKLING

Noreg har stor grad av regional arbeidsdeling der næringslivet i ulike delar av landet er avhengige av kvarandre. Mykje av vareproduksjonen skjer i små og mellomstore byregionar og småstader, medan hovudkontora og finansnæringane i stor grad er lokaliserte i dei store byane.

I 2006 og 2007 auka sysselsetjinga med til saman 200 000 personar. Denne veksten reduserte arbeidsløysa i heile landet. Utfordringa vart i større grad mangel på arbeidskraft. Sjølv om sysselsetjinga har gått opp i heile landet, er veksten i sysselsetjinga skeivt fordelt geografisk.

Finansuroa som fekk stor effekt i Noreg frå hausten 2008, har på kort tid endra vekstutsiktene for næringslivet kraftig. Den økonomiske situasjonen har fått tydelege følgjer i fleire sektorar. Nedleggingar og nedbemanningar kan få stor innverknad i mange mindre byar og tettstader med einseitig næringsverksemd. Det er likevel grunn til å tru at verknadene på økonomien i den komande tida vil vere størst i dei områda som har hatt størst auke i sysselsetjing dei seinare åra. Den sterke konsentrasjonen av private tenester og tenester til næringslivet i dei store byane talar også for ein sterkare nedgang her. Kor lenge finansuroa held fram, vil ha mykje å seie for verknadene for den økonomiske utviklinga framover.

Nyskaping og utvikling i næringslivet er ein viktig føresetnad både for å vere konkurransedyktige i den globale marknaden og for å auke inntektene. Det finst i dag mange sterke næringsmiljø i heile landet som inngår i både regionale, nasjonale og globale innovasjonssystem. Innovasjonsundersøkinga til SSB syner at omlag like mange føretak i mindre sentrale område som i byområde rapporterer om innovasjonar. Eksportindustrien og konkurranseutsett næringsliv er også godt spreidd utover i landet. Samstundes er det klart at dei store FoU-institusjonane, både private og offentlege, er lokaliserte i sentrale område. Mestdelen av forskinga og innovasjonen frå forskning går føre seg her. Likevel samarbeider fleire næringsmiljø på mindre stader godt med FoU-miljø regionalt og nasjonalt.

Prosentdelen personar med høgare utdanning er òg klart høgare i storbyområde enn i mindre sentrale strok.

2.1.2 Konkretisering av mål og innretning på distrikts- og regionalpolitikken

2.1.2.1 UTFORDRINGAR OG AMBISJONAR

Regjeringa meiner at:

- å sikre reell fridom til busetjing i alle delar av landet både er ein verdi i seg sjølv og ein hovudstrategi for å halde oppe hovudtrekka i busetnads-mønsteret
- arbeid til alle og kreativ utnytting av ressursane der folk bur er ein nøkkel til å sikre fridom til busetjing, auka verdiskaping og likeverdige levekår
- attraktive lokalsamfunn vert stadig viktigare som busetjingsgrunn
- område og kommunar med små arbeidsmarknader, nedgang i folketallet og ensidig næringsstruktur har særlege utfordringar
- små og store byar har viktige roller som sentra for tenester, varierte arbeidsmarknader og kompetanse- og kunnskapsmiljø som må vidareutviklast.

2.1.2.2 EIN SAMLA POLITIKK FOR Å UTNYTTE MOGLEGHEITER OG MØTE UTFORDRINGAR

Regjeringa vil:

- føre ein offensiv og regionalt differensiert politikk på mange område for å nå distrikts- og regionalpolitiske mål, og for å gje rom for fylkeskommunane til å utvikle ein politikk tilpassa lokale føresetnader
- styrkje vekstkrafta nedanfrå gjennom kommunane si evne til å mobilisere lokale krefter for brei lokal samfunnsutvikling
- vidareføre innsatsen for nærings- og bedriftsutvikling ut frå regionale føresetnader med vekt på det distriktpolitiske virkeområdet
- vidareutvikle sektorsamordninga og medverke til at desentraliseringa av oppgåver til fylkeskommunane etter 2010 vert følgd opp med god dialog mellom forvaltningsnivåa
- leggje til rette for at byar av ulik storleik fungerer som gode buområde og tenestesentra og for utnytting av potensiala i verdiskapings- og kunnskapsmiljøa i byområda.

2.2 Komiteens merknader

Komiteen merker seg at det de siste årene har vært en historisk vekst i folketallet og at dette hovedsakelig skyldes innvandring. Komiteen merker seg også at det over lang tid har foregått en sentralisering i Norge, og at NIBRs flytteundersøkelse viser at individuelle preferanser er viktigere ved valg av bosted nå enn tidligere.

Komiteen vil understreke at en offensiv regional- og distriktpolitikk må føres på mange områder

for å sikre bosetting i hele landet. Det er positivt at det legges vekt på å utvikle kommunene som samfunnsutviklere. Komiteen vil påpeke at alle kommuner trenger innsats for samfunnsutvikling, ikke kun de næringssvake. Komiteen ser imidlertid at næringssvake kommuner trenger en ekstra innsats. Komiteen mener det er viktig at byene fungerer som gode tjenestesenter for omliggende distrikter. Dette er viktig for at småsamfunn skal fungere på en best mulig måte.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, slutter seg til Regjeringens konkretisering av mål og innretning på distriktpolitikken, og ser at områder og kommuner med små arbeidsmarkeder, nedgang i folketallet og ensidig næringsstruktur har særlege utfordringer.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet og Høyre mener:

- Bosetning i hele landet er avhengig av mulighet for å vidareutvikle og bruke de lokale ressursene, et variert arbeidsliv og gode kommunikasjoner.
- Eiendomsretten og lokalt selvstyre er en forutsetning for å skape gode lokalsamfunn og muligheter i hele landet. Derfor må lovverket forenkles, byråkratiet slankes, fylkeskommunen legges ned og fylkesmannens mulighet til å overprøve lovlige lokale vedtak fjernes. Planloven må endres slik at kommunene igjen får råderett over eget planarbeid.
- En større del av verdiskapingen må bli igjen i lokalsamfunnet, derfor må kommunene få beholde en andel av selskapsskatten.
- Store deler av Distrikts-Norge opplever nå vernings og vernepress. Skal verningen fungere positivt og sikre vårt kulturlandskap må det skje i samarbeid med grunneiere og lokale interesser. Det er behov for en nasjonal politikk for å gi større mulighet for næringsvirksomhet knyttet til verneområder.
- Lokalt eierskap er en forutsetning for arbeidsplasser i hele landet. Derfor må formuesskatten som er en særskatt på norsk lokalt eierskap, utvikles.
- Tilgang på miljøvennlig, rimelig og sikker kraft er grunnlaget for mange industriområder i Distrikts-Norge. Det må føres en energipolitikk som gir lokal verdiskaping basert på norsk energi.
- Byområdene fungerer som regionale lokomotiv, og staten må bygge opp om at de ulike byområdene får vidareutvikle sine konkurransefortrinn. Ved hjelp av gode kommunikasjoner vil vekst-

kraften øke og arbeidsmarkedet utvides i hele landet.

3. SKAPE ATTRAKTIVE LOKAL-SAMFUNN

3.1 Sammendrag

3.1.1 *Utviklingskrafta må kome nedanfrå*

Regjeringa ser på lokal utviklingskraft som ein sentral føresetnad for å nå distrikts- og regionalpolitiske mål. Ei positiv utvikling når det gjeld måla om fridom til busetjing og utnytting av ressursane i alle delar av landet, føreset at lokalsamfunn, kommunar og regionar er attraktive for busetjing og næringsaktivitet.

Kommunane har ei viktig leiarrolle i lokalt utviklingsarbeid. Grunnlaget for ei positiv lokal samfunnsutvikling ligg ofte i ei blanding av det å utvikle næringsliv og tettstad- og bustadområde, og kulturuttrykk og tenester, drive fram av lokale eldsjeler og entreprenørar og ein endringsorientert kommune. Samarbeid over kommunegrensar er mange stader avgjerande for å få nok kraft. I tillegg vil ei aktiv haldning frå kommunen til utvikling av lokaldemokratiet gjennom medverknadsordningar, openheit og debatt, i seg sjølv gjere det meir attraktivt å bu i ein kommune.

Kommunal- og regionaldepartementet ser på mobilisering av ungdom og unge i etableringsfasen som sentralt for å fremje ei positiv lokal samfunnsutvikling. Busetjingsvala til unge i etableringsfasen er også avgjerande for utviklinga i busettningsmønsteret i landet over tid.

Departementet vil vurdere å setje i gang eit program for å stimulere bulyst i distriktsområde med midlar til lokale og regionale utviklingstiltak. Her vil unge i etableringsfasen vere sentrale. Programmet skal mellom anna stimulere til nye møteplassar og vidareutvikle kunnskap om kva som aukar sjansen for at busette og tilflyttarar vert buande i distriktskommunar, herunder kva som styrkjer inkludering av tilflyttarar.

Mange kommunar, lokalsamfunn og samarbeidsregionar driv eit aktivt arbeid for å styrkje eiga vekstkraft, ofte med god støtte frå regionalt nivå.

Kommunal- og regionaldepartementet vil ta initiativ til ei satsing for å styrkje arbeidet i kommunane med lokal samfunnsutvikling, og for å styrkje det regionale samarbeidet om støtte til slikt arbeid. Departementet legg vekt på at kommunane har utviklingskompetanse (planlegging, prosessleiing, mobilisering osv.) og kan ta ansvar for eit kontinuerleg arbeid med å vidareutvikle lokalsamfunnet. Det omfattar både næringsutvikling, tenestetilbod, attraktive og gode sentra, møtestader, bustadmiljø og inkludering av tilflyttarar. Fordi fylkeskommunane

er hovudansvarlege for regional utvikling og for samarbeid og dialog med kommunane om lokal samfunnsutvikling, legg departementet opp til at fylkeskommunane skal ha hovudansvaret for gjennomføring av arbeidet. Satsinga vil vere særleg viktig for små kommunar og små byar og regionale sentra med svak utvikling i folketal og sysselsetjing innanfor det distriktpolitiske virkeområdet, men bør vere eit utviklingstilbod til alle kommunar med utfordringar når det gjeld utviklingskompetanse.

3.1.2 *Initiativ, verktøy og forventningar til lokalt samfunnsutviklingsarbeid*

Staten og fylkeskommunane støt opp om og styrker innsatsen for lokal samfunnsutvikling gjennom økonomiske og juridiske rammevilkår og særskilde program innanfor ulike tema. Staten har også forventningar til at kommunane tek tak i utfordringar på ulike samfunnsområde og legg til rette for dette gjennom økonomiske ressursar, rettleiing og utvikling av metodar og verktøy.

Dei statlege initiativa, programma og forventningane utgjer eit mangfald av tema som kvar på sin måte er viktige for lokal utvikling eller for å nå nasjonale mål. Samstundes kan mangfaldet av initiativ og forventningar verke massivt for kommunar og lokalsamfunn. Dette krev at statlege verksemdar med ansvar for overlappande politikkområde samarbeider godt om utviklingsarbeid, og at fylkeskommunane og regional stat samarbeider nært overfor kommunane om dette i fylka.

Program og tiltak som skal styrkje lokal samfunnsutvikling må ha eit heilskapleg grep, på tvers av sektorar og politikkområde. Samfunnsplanlegginga etter plan- og bygningslova er eit viktig verktøy i denne samanhengen. Samstundes bør arbeidet med samfunnsdelen av kommuneplanen vere kopla til konkrete utviklingstiltak, mobilisering og arenaskaping i kommunen eller regionen for å auke interessa for lokale utfordringar meir generelt. Føresetnadene for å fremje lokal samfunnsutvikling og for ei vellykka kommunal samfunnsplanlegging er derfor ofte to sider av same sak.

For kommunar med liten kapasitet og kompetanse innan eit område, kan samarbeid med nabo-kommunane vere ein nøkkel til å styrkje den lokale samfunnsutviklinga.

I distrikts- og regionalpolitikken er næringsutvikling sentralt for tilgang på attraktive arbeidsplassar og utnytting av ressursane i alle delar av landet. Kommunane har fleire roller som er viktige for å fremje næringsutvikling. Ei av desse rollene er å drive aktivt næringsutviklingsarbeid overfor entreprenørar og bedrifter.

Kommunal- og regionaldepartementet legg derfor opp til at fylkeskommunane skal fordele midlar til

kommunale næringsfond til næringsssvake kommunar. I budsjettet for 2009 er dette berekna til å utgjere 145 mill. kroner. Midlane skal gjere kommunane i stand til å leggje til rette for auka vekst, verdiskaping og sysselsetjing bygd på lokale fortrinn og potensial.

Regjeringa ser på utviklinga av attraktive stader å bu og leve i som eit sentralt verkemiddel for tilflytting og busetjing. Stadutvikling bør vere ein del av regionale utviklingsstrategiar på line med andre tiltak for å styrkje lokal samfunnsutvikling. Dette er særleg viktig i mindre regionale sentra for å gjere dei attraktive for unge i etableringsfasen. Erfaringane tilseier at det er behov for å stø kommunane både fagleg og økonomisk for å få til gode stadutviklingsprosessar.

Kommunal- og regionaldepartementet legg vekt på at fylkeskommunane vidareutviklar si rolle for å sikre eit godt regionalt samarbeid om stadutvikling overfor kommunane.

Kommunane har gjennomgåande låg kompetanse i omdømmearbeid som går på profilering og marknadsføring. Departementet har hatt som mål å medverke til å utvikle og informere om praktiske metodar i slikt arbeid. I tillegg ønskte departementet å setje omdømmearbeid på den politiske dagsordenen, både nasjonalt og lokalt.

Gode lokale tenestetilbod er heilt sentralt for attraktiviteten til ein stad. Kommunane må sjå utviklinga av tenestetilbod og lokalsamfunn i samanheng med nye utviklingstrekk i samfunnet. Til dømes vil dei demografiske endringane med sterk vekst i talet på eldre og relativt ressurssterke seniorgenerasjonar, stille store krav til utvikling av "aldersvennlege" lokalsamfunn med betre tilpassing og større grad av universell utforming. Samstundes står samfunnet overfor krevjande omsorgsutfordringar dei neste tiåra.

Kommunal- og regionaldepartementet medverkar til å styrkje grunnlaget for daglegvarebutikkar gjennom "Merkantilt kompetanseprogram for utkantbutikkar" (MERKUR). Programmet fokuserer på kompetansebygging for å gjere utkantbutikkane meir attraktive og konkurransedyktige.

I område med reduksjon i folketalet kan lokale initiativ retta direkte mot innflyttarar og potensielle tilflyttarar spele ei sentral rolle for å auke tilflyttinga.

Erfaringane tilseier at det ikkje er nok å få folk til å flytte til eit område. Det er også viktig å arbeide aktivt med inkludering for å unngå at dei som flyttar til ein kommune, flyttar ut igjen etter kort tid.

Miljøverndepartementet og KS har inngått ein femårig samarbeidsavtale om programmet "Livskraftige kommunar – kommunenettverk for miljø og samfunnsutvikling". I programmet kan kommunar jobbe systematisk og kreativt med miljø- og samfunnsutvikling i nettverk med andre kommunar. Programperioden går over 5 år frå 2006 til utgangen av

2010. Målet er å få med inntil 200 kommunar. Ved utgangen av 2008 var om lag 190 deltakarkommunar med, fordelte på 35 nettverk.

Tilgang på bustad er ein grunnleggjande føresetnad for å nå målet om reell fridom til busetjing. Det er derfor eit bustadpolitisk mål å leggje til rette for god finansiering av bustader i heile landet. Låneordningane til Husbanken er sentrale verkemiddel for å nå dette målet.

Kommunane har det lokale ansvaret for bustadpolitikken. Kommunal- og regionaldepartementet legg vekt på at kommunane fører ein heilskapleg bustadpolitikk, kopla til sektorovergripande planar.

I overkant av 34 000 landbrukseigedommar med bustadhus er utan fast busetjing. Desse representerer verdifulle ressursar og har eit stort potensial for busetjing og verdiskaping.

I budsjettet for 2008 varsla Landbruks- og matdepartementet forslag om endringar i dei gjeldande reglane om buplikt, for å gjere dei meir målretta, meir føreseielege og enklare og lettare å forstå for brukarar av lovverket. Forslaget har vore på høyring, og eit stort fleirtal av høyringsinstansane stø alle forslaga. Som ei oppfølging av dette legg Landbruks- og matdepartementet fram forslag til endringar i konsepsjonslova, jordlova og odelslova for Stortinget våren 2009.

Kommunane kan ved å leggje universell utforming til grunn for planlegging og verksemd, fremje kvalitetar som er viktige for alle innbyggjarane, og som er heilt naudsynte for somme. Universell utforming er eit viktig perspektiv å ha med i arbeidet med stadutvikling, og er også relevant i arbeidet med næringsutvikling, til dømes i samband med reiseliv. Ved bruk av midlar til regional utvikling er det viktig at prosjekta er i tråd med universell utforming.

Arbeid i kommunane med å førebyggje sjukdom og kriminalitet medverkar til å gjere stadene attraktive og tryggje å bu i.

Eit hovudgrep i folkehelsepolitikken er å styrkje folkehelsearbeidet gjennom meir varige strukturar for sektorovergripande innsats, og gjennom å sikre at omsynet til helse vert teke hand om i ordinære plan- og styringsdokument. God forankring i fylke og kommunar er ein føresetnad for å gjere folkehelsearbeidet meir systematisk, heilskapleg og langsiktig.

Det å utvikle dei positive kvalitetane til ein mindre stad, by eller region, er nært knytt til bevisstgjeing av kor viktig kultur og kulturaktivitetar er for individ, næringsliv og samfunn. Utvikling av lokale kulturuttrykk og kulturaktivitetar kan derfor vere viktig i stad- og byutvikling. Kultur er uttrykk for verdigrunnlag og tradisjonar som bind eit samfunn saman i eit sosialt fellesskap. Kunst, kultur, idrett og frivillig arbeid gjer samfunnet rikare og er avgjerande for fellesskap, livskvalitet og utviklinga til

menneske. Kulturaktivitetar er også ein viktig del av arbeidet for auka toleranse og forståing på tvers av kulturar og folkegrupper.

Gjennom målretta tiltak og ei generell styrking av verkemiddel gjennomfører Regjeringa eit løft for kulturen og frivillig sektor.

Regjeringa meiner at kommunane gjennom samarbeid med frivillige organisasjonar kan verte betre i stand til å mobilisere til frivillig innsats til beste for den enkelte og fellesskapet, og dermed styrkje grunnlaget for utvikling av attraktive stader.

Kultur- og kyrkjedepartementet vil understreke at dei enkelte kommunane bør utvikle ein lokal politikk for frivillig sektor. Det er viktig at kommunen legg til rette for lokalt frivillig virke gjennom lokale eller anlegg, og at frivillig sektor vert involvert i arbeidet med kommunale planar. Partnerskap mellom ulike aktørar kan skape nye løysingar og resultat som ikkje ville vore mogleg utan samarbeid.

3.2 Komiteens merknader

Komiteen mener det bør settes i gang et program for å stimulere bolyst i distriktsområder med midler til lokale og regionale utviklingstiltak. Komiteen støtter fokuset på unge i etableringsfasen og mener også at perspektivet med å styrke inkludering av tilflyttere er svært viktig.

Komiteens medlem fra Venstre ser at distriktene og bygdene er i endring. Gårdsenhetene blir større og færre. I mange bygder blir gårdstun stående uten bosetting. Over 40 000 gårdsbruk i Norge står ubebodd. Parallelt skjer det gjerne en "forgubbing", ved at de eldste blir boende mens småbarnsfamilier ikke velger å flytte inn. I mange kommuner og fylker er det vanskelig å få bygge nye hus eller tilpasse gårdstun i spredtbygde strøk. Dette skyldes gjerne en kombinasjon av mangelfull lokal planlegging, rigid inngripen fra fylkesmennene knyttet til jordvern og manglende tilpasning av det sentrale lovverket. Dette medlem forstår at det kan være lite attraktivt for unge mennesker å bosette seg i grender der det er langt mellom barnefamiliene og hvor næringsgrunnlaget er ensidig. Dette medlem tror at mange kan tenke seg å bo i "klynge", grend eller tun – litt mer landsby, enn hva tradisjonen har vært i Norge. Dette medlem oppfordrer derfor Regjeringen til å sette i gang et landsomfattende prosjekt for bolyst i distriktene. Målet må være å få erfaring med fortetting av eksisterende smågrender, utvikling av klyngetun og alternative boformer i distriktene. For å få aldersblanding og næringsvirksomhet inn, kan det gjerne planlegges med både barnehager, omsorgsboliger og mikroversjoner av næringshager for de som driver enkeltmannsforetak og ønsker seg et kollegialt fellesskap.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, støtter at fylkeskommunen skal fordele midler til kommunale næringsfond, og ber Regjeringen vurdere en ytterligere styrking i kommende budsjetter. Flertallet viser til at fylkeskommunene kan gjøre vurderinger om at også andre kommuner kan få næringsfond.

Flertallet har merket seg at departementet legger opp til at fylkeskommunene skal øke tildelingen til kommunale næringsfond videre i takt med eventuelle økninger i de regionale utviklingsmidlene til fylkeskommunene. Flertallet støtter dette.

Komiteen mener at kommunene bør styrke sin kompetanse i omdømmearbeid, og ser at bedre markedsføring vil kunne tiltrekke både flere tilflyttere og turister. Komiteen er enig i at et godt lokalt tjenestetilbud er helt sentralt for attraktiviteten til et sted. Et godt tjenestetilbud forutsetter en kommuneøkonomi som gir økt handlingsrom for den enkelte kommune og fylkeskommune.

Komiteen ser MERKUR som et viktig redskap for å sikre befolkningen på mindre steder tilgang til grunnleggende daglige tilbud av varer og private tjenester og ser positivt på at erfaringene fra MERKUR også kan komme bensintilbydere til gode. Komiteen mener at selv om andre tjenestetilbydere kan ha nytte av MERKUR-programmets ressurser er det viktig at MERKUR-programmet fokuserer på å sikre grunnleggende privat vare- og tjenestetilgang, og ikke sprer innsatsen på for mange områder. Komiteen viser også til at det allerede eksisterer kompetansetilbud rettet mot reiselivsnæringen som blant annet finansieres av de regionale utviklingsmidlene i regi av fylkeskommunene.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, vil vise til flertallsmerknaden i Budsjett-innst. S. nr. 5 (2008–2009) fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre om investeringsstøtteordning for de mest utsatte butikkene i utkant-Norge. Her står følgende:

"Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, har merket seg at det er behov for en investeringsstøtteordning til de mest utsatte butikkene i Utkant-Norge. En investeringsstøtte må komme som et supplement til det arbeidet som i dag skjer i Merkur-programmet når det gjelder kompetanseheving og tilrettelegging

av ulike funksjoner som for eksempel post og tipping til utkantbutikkene.

Flertallet mener at Innovasjon Norges virkemidler skal innrettes slik at det kan gis tilskudd til investeringer for små utkantbutikker for å gi bygdene tidsmessige butikker i form av moderne lokaler og utstyr.

Flertallet ber derfor Regjeringen vurdere om reglene kan endres slik at utkantbutikkene i Merkurprogrammet kan komme inn under Innovasjon Norges investeringstilskuddsordninger."

Komiteen mener at det skal etableres en egen ordning med investeringsstøtte til nærbutikker som deltar i MERKUR-programmet. Komiteen ber Regjeringen legge fram forslag om hvem som skal forvalte en slik ordning. Investeringsstøtten skal komme i tillegg til ordningen med utviklingsstøtte. Komiteen vil understreke viktigheten av at en slik investeringsstøtteordning er på plass i løpet av 2010.

Komiteen gir sin tilslutning til at Miljøverndepartementet og KS har inngått en femårig samarbeidsavtale om programmet "Livskraftige kommuner – kommunenettverk for miljø og samfunnsutvikling".

Komiteen har spesielt merket seg at Regjeringen vil ta initiativ til ei satsing for å styrke arbeidet i kommunene med lokal samfunnsutvikling. Komiteen mener attraktive lokalsamfunn, utviklet gjennom bred medvirkning og deltakelse, både i byene og bygdene, gir innbyggerne mer å leve for og av. Å utnytte potensialet i lokale ressurser hos innbyggerne og på stedet der de bor, gir trivsel og framtidstro.

Komiteen sier seg enig i at tilgang på bolig er en grunnleggende forutsetning for å nå målet om reell frihet til bosetting. Komiteen har merket seg at enkelte distrikter opplever fraflytting fordi det er mangel på egnede boliger. Folk som ønsker å flytte fra eneboliger til blokkleiligheter, må flytte nærmere tettsteder og byer. Komiteen mener at det gjennom Husbanken må stimuleres til at kommunene legger til rette for bygging av ulike typer boliger. Komiteen mener at det er vanskeligere å få til nybygging i distriktene fordi byggekostnaden ofte er høy i forhold til markedsverdien. Det gjør det mer risikofylt å bygge.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti mener at i områder med lav bosetting og stor mangel på boliger, bør det vurderes innført distriktstilskudd gjennom Husbanken og en ordning med tilbakeføring av moms ved nybygging.

Komiteen mener det er viktig at Husbanken kan gi lån i områder av landet der det ordinære bankvesenet ikke ønsker å gi boliglån eller bare gir tilbud om lån med høye renter. Dette medvirker blant annet til at Husbanken har en høyere andel av boligfinansieringen i de nordlige fylkene enn ellers i landet. Komiteen vil i den sammenhengen peke på betyd-

ningen av at staten bærer tapsrisikoen for grunnlånet, som Husbanken kan gi til bygging av nye boliger og til utbedring av eksisterende boliger. Komiteen legger også vekt på at storparten av kommunene i landet benytter seg av ordningen med startlån fra Husbanken. Dette er lån som kommunene fordeler videre til innbyggere for kjøp av ny eller brukt bolig, til utbedring av bolig eller til refinansiering av eksisterende boliglån. Komiteen har merket seg at departementet 2008 satte i gang en treårig forsøksordning med lik risikofordeling for startlån, for å øke etableringer i små distriktskommuner med et svakt boligmarked. Komiteen legger vekt på at dette forsøket blir evaluert og fulgt opp.

Komiteen viser til at Landbruks- og matdepartementet, som en oppfølging av arbeidet med endringer i reglene knyttet til boplikt, har foreslått endringer i konsesjonsloven, jordloven og odelsloven i Ot.prp. nr. 44 (2008–2009). Komiteen viser til de respektive fraksjonenes merknader i Innst. O. nr. 90 (2008–2009).

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre mener lovverket som omfatter eiendomspolitikken i landbruket må samordnes, forenkles og moderniseres. Bøndene utgjør en stor gruppe næringsdrivende i Norge, og det er viktig at de har gode og forutsigbare rammevilkår. Disse medlemmer mener at trygghet for eiendomsretten er en viktig verdi for det enkelte menneske, og bidrar til å sikre viktige samfunnsinteresser. Eiendomsretten gir en personlig interesse av å forvalte eiendommen i et langsiktig perspektiv, og at verdier på den måten holdes i hevd i generasjoner.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre er negative til boplikt fordi dette innebærer et alvorlig inngrep i eiendomsretten som både reduserer verdien av folks eiendeler, og hindrer fri omsetning av boliger, eiendommer og hytter. Disse medlemmer er videre av den oppfatning at boplikt vil virke mot sin hensikt ved at boplikten gjør det mindre attraktivt å investere i distriktene.

Disse medlemmer viser til at landbrukseiendommer er underlagt en rekke reguleringer som ikke hviler på annen eiendom. Disse medlemmer mener at eiendomsreguleringene i jordbruket gjør bonden fattigere og fører til at investerings- og risikoen i næringen blir redusert. Offentlige reguleringer på landbrukseiendom fører også til at prisingen av eiendom ikke skjer gjennom markedsmekanismer, slik tilfellet er for annen eiendom. Dette er en urimelig forskjellsbehandling av bonden som ikke bør få fortsette. Disse medlemmer mener på

generelt grunnlag at særreguleringer av jordbruks-eiendom bør begrenses mest mulig.

Disse medlemmer mener at ordningen med at staten skal tvinge mennesker til å bo på de eiendommene som er tilknyttet boplikt, er basert på en misforstått tanke om at det bidrar til økt bosetting på bygda. Disse medlemmer mener at det ikke er godt nok dokumentert at reguleringer i form av boplikt fører til mer bosetting i distriktene eller økt utvikling i landbruket. Snarere er effekten av boplikt at det blir flere passive eiere som beholder gårdsbrukene så lenge de kan. Disse medlemmer viser til Dokument nr. 8:40 (2006–2007), der Høyre fremmet forslag om nødvendige lovendringer slik at boplikten og prisreguleringen av landbrukseiendom kan oppheves.

Disse medlemmer viser til at da konsesjonsloven ble endret i 2003, ble et av formålene med loven endret ved at punktet om samfunnsmessig forsvarlig prisutvikling på eiendommer ble tatt bort. Prisreguleringen ble mindre sentral enn tidligere, men samme passus som ble tatt bort i formålet med loven, ble tatt inn som et av flere særlige forhold av betydning for konsesjon på erverv av landbrukseiendommer. Det stilles en rekke krav til erververen, ervervet og formålet med ervervet, hvilket betyr at det ikke er fritt fram for alle å skaffe seg landbrukseiendommer på det frie marked. Prisen på eiendommen vil også gjenspeile de "heftelsene" som loven pålegger. Disse medlemmer viser til Dokument nr. 8:40 (2006–2007), der Høyre fremmet forslag om nødvendige lovendringer slik at boplikten og prisreguleringen av landbrukseiendom kan oppheves.

Komiteen mener at universell utforming er et viktig perspektiv å ha med seg i arbeidet med stedsutvikling. Komiteen vil understreke at krav til universell utforming skal legges til grunn i arbeidet med nybygg, og at det innføres en tidsfrist for når de eksisterende publikumsbygg skal tilfredsstillende krav til universell utforming.

Komiteen er enig i at kunst, kultur, idrett og frivillig arbeid gjør samfunnet rikere og er avgjørende for fellesskap, livskvalitet og utviklingen til mennesket. Komiteen mener at de frivillige organisasjonene og deres viktige arbeid må styrkes.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet, Høyre og Venstre viser til at de frivillige aktørene og de frivillige organisasjonene er bærebjelken i det distriktsbaserte kulturlivet. I svært mange bygder og tettsteder er dessuten dette kulturlivet en av bærebjelkene i lokalsamfunnet. Statens kulturpolitikk av i dag er preget av mange ord, gode intensjoner og ikke minst et utall prosjekter og prosjektmidler. Mange av dem små og detaljrike. I

beste fall et mangfold. I verste fall et fragmentert kulturbyråkrati som kveler frivillighet. Meldingen viser til at NIFU/STEP i 2007 la fram en kartlegging av lokale kulturbaserte tiltak i alle fylkene i landet. En hovedkonklusjon fra undersøkelsen var at prosjektene var mange og svært sammensette. Tiltakene varierte fra rene kommersielle bedriftsetableringer via ulike former for lokale attraktivitetstilbud og festivaler til rent kunstnerisk virksomhet. Det var likevel få klare strategier på regionalt og lokalt nivå for hvordan kulturbaserte aktiviteter best kunne stimulere og virke i lokalbaserte utviklingsprosesser.

Disse medlemmer vil påpeke at om lag halvparten av norske kommuner ikke har en egen kulturretat. Videre er det mange kommuner som har en kulturarbeider i halv stilling eller mindre. Med lokale oppgaver på den ene siden og svært mange regionale og nasjonale prosjekter på den andre siden, sier det seg selv at det er stort press på den kommunale kulturadministrasjonen. Så stort, at det i liten grad kan bli rom for å drive et helhetlig arbeid og en koordinerende funksjon. Tilbake står vi med en samlet kulturpolitikk som ikke viser noen vei, verken lokalt eller nasjonalt.

Disse medlemmer etterlyser en kulturpolitikk på vegne av det frivillige kulturlivet, hvor kulturen får en mer aktiv og selvstendig rolle i samfunnsutviklingsarbeidet.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre vil understreke at frivilligheten er en grunnleggende drivkraft i samfunnsutviklingen og et viktig redskap i distriktpolitikken. Disse medlemmer viser til betydningen av at frivillig sektor skaper og driver sitt virke uten offentlig eller politisk overstyring. Disse medlemmer mener det er viktig å skape bedre rammevilkår for den lokale frivilligheten, både indirekte gjennom å styrke rammene for de sentrale organisasjonene, men også direkte kanalisert ned på grasrotplanet. Disse medlemmer mener kommunene har en viktig funksjon i å skape en helhetlig frivillighetspolitikk lokalt, der også de rent lokale organisasjonene som mangler en nasjonal overbygning, kan fanges opp. Disse medlemmer mener det er nødvendig å sikre kommunene økonomiske rammer, som gjør det mulig å ta et større ansvar for den "frivillige floraen" lokalt.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti og Venstre viser til at de kommunale kultur- og musikkskolene er svært viktige for det frivillige kulturlivet, og er en sentral opplærings- og rekutteringsarena for det profesjonelle kulturlivet. Disse medlemmer viser til at flere kommuner

har, i tilknytning til kulturskolene, ordninger med dirigent- og instruktørlønn. Disse medlemmer viser til at erfaringer fra disse kan være nyttige i videreutviklingen av det kommunale kulturtilbudet.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti viser for øvrig til forslag fra Kristelig Folkeparti om å gjeninnføre den øremerkede støtten til kulturskolene, jf. Dokument nr. 8:61 (2008–2009), Innst. S. nr. 209 (2008–2009), som ledd i å fjerne ventelistene og bedre kvaliteten på tilbudene.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre understreker at den offentlige støtten til lokalt frivillig kulturarbeid må tilpasses generelle samfunnsendringer og økt kostnadsutvikling i samfunnet forøvrig, og at det er behov for økt oppmerksomhet om det lokale kulturlivets driftsmuligheter og rammebetingelser.

Komiteens medlem fra Høyre og Kristelig Folkeparti mener det er nødvendig med økt fokus på betydningen av lokale kulturbygg samt finansieringen av disse. Disse medlemmer forventer at Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget med forslag som muliggjør en opptrapping av spillemidlene til lokale og regionale kulturarenaer.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, viser til bibliotekmeldingen, St.meld. nr. 23 (2008–2009), som nylig ble lagt fram for Stortinget. Flertallet vil peke på at folkebibliotekene skal være attraktive møteplasser i lokalsamfunnet, tilgjengelige for alle. Utviklingen av møteplassfunksjonen må skje i samhandling med innbyggerne, næringslivet, frivillige organisasjoner og kommunen selv. Et estetisk utformet bibliotek med allsidig virksomhet er med på å gjøre lokalsamfunnet attraktivt som bo- og arbeidsområde og gir det identitet. En god fysisk arena er en forutsetning for at biblioteket kan utvikle sin rolle som kulturinstitusjon og aktiv samfunnsinstitusjon. Flertallet vil også vise til at Biblioteket har en viktig rolle som kunnskapssenter, og folkebibliotek rundt om i landet benyttes i økende grad av fjernstudenter. Bibliotekene tilbyr studie- og kollokvierom, tilgang til PC-er, digitale kunnskapskilder, informasjonskompetanse og i en del tilfeller også tilgang til biblioteket utenom de ordinære åpningstidene. Dette bidrar til at studentene i større grad kan bo hjemme, at det blir lokale studiemiljøer og det fører til mindre fraflytting, reising og utgifter for studentene.

Flertallet vil understreke at gode bibliotek tjenester og gode biblioteklokaler kan spille en aktiv

rolle for å ivareta de politiske målsettingene som distriktmeldinga peker på. Dette er først og fremst kommunenes ansvar. Forutsetningene er knyttet til en god og stabil utvikling av kommuneøkonomien, en nasjonal bibliotekpolitikk – noe vi nå ser igjen i bibliotekmeldingen som nylig ble lagt fram. En annen forutsetning er digital infrastruktur som er knyttet til denne meldingen.

Den viktigste er likevel at kommunene selv innser at de må satse på bibliotek. Flertallet tror at kommunale og regionale bibliotekplaner er et viktig virkemiddel for å realisere kommunal politikk. Slike bibliotekplaner er omtalt i St.meld. nr. 23 (2008–2009) om bibliotek. Flertallet mener det må en øket bevissthet i kommunene om bibliotekets rolle som drivkraft i lokalsamfunnet og dermed for bosetting og utvikling i distriktene.

4. DEN REGIONALE UTVIKLINGS- AKTØREN

4.1 Sammendrag

4.1.1 Fylkeskommunane som regional politisk utviklingsaktør

I St.meld. nr. 12 (2006–2007) Regionale fortrinn – regional framtid slo Regjeringa fast at fylkeskommunane skal vere dei sentrale regionale utviklingsaktørane. Kjernen i det regionale utviklingsarbeidet er å fremje ei heilskapleg og vilja samfunnsutvikling i eigen region.

Regjeringa legg vekt på at fylkeskommunane er med på å utvikle felles haldningar og interesser regionalt, ved å vere samarbeids- og handlingspartner med flest mogleg av aktørane som er viktige for regional utvikling. Det krev også at regionale statsetatar, kommunar og andre offentlege aktørar medverkar aktivt i samarbeidet. Ein plan kan ikkje skape initiativ og utvikling utan at dei som har ansvaret for gjennomføringa, deltek i utviklinga av og har eigarskap til strategiane og handlingsplanane.

Gjennom forvaltningsreforma legg Regjeringa opp til å gje fylkeskommunane nye oppgåver og ansvar som skal styrkje leiarskapet deira i arbeidet med regional utvikling, jf. Ot.prp. nr. 10 (2008–2009). Dette skal gje den regionale utviklingsrolla til fylkeskommunane eit løft. Fleire oppgåver skal også leggje til rette for meir heilskaplege og samordna prioriteringar mellom ulike sektorar i fylka.

Samstundes legg Regjeringa stor vekt på at fylkeskommunane nyttar det auka ansvaret som grunnlag for å styrkje det regionale samarbeidet om regional utvikling.

Forvaltningsreforma vil gje fylkeskommunane ei sterkare rolle i den nasjonale og den regionale forskings- og næringspolitikken gjennom medeigarskap i Innovasjon Noreg og etableringa av regionale fors-

kingsfond. I tillegg vil Nærings- og handelsdepartementet og Kommunal- og regionaldepartementet invitere fylkeskommunane og SIVA til å utvikle forslag til moglege former for regionale innovasjonsselskap som mellom anna tek opp i seg SIVA sine eigardelar i regional innovasjonsinfrastruktur.

Eit hovudmål med forvaltningsreforma frå 2010 er å styrkje regional utvikling gjennom ei meir samordna og effektiv offentleg forvaltning. For å oppnå dette er det ønskeleg å vidareutvikle arenaer for samhandling, dialog og læring mellom staten og fylkeskommunane om spørsmål som er viktige for regional utvikling. Departementet vil vere ope for vidare utvikling, i samarbeid med andre departement, fylkeskommunane og KS.

Dei nye planforskriftene i plan- og bygningslova set regionalt nivå i ei nøkkelrolle. Det regionale nivået er eit naudsynt bindeledd mellom nasjonal og lokal politikk. Planlegginga på regionalt nivå skal skape samspel i forvaltninga mellom sektorar og forvaltningsnivå og over kommunegrensene.

4.1.2 Forvaltning av midlane til regional utvikling under KR D

I kriteria for fordelinga av regionale utviklingsmidlar mellom fylka vert det distriktspolitiske virkeområdet nytta som det sentrale grunnlaget. Det fører til at hovuddelen av midlane går til dei tre nordnorske fylka og dei fylka i Sør-Noreg som har større område innanfor virkeområdet.

I St.meld. nr. 21 (2005–2006) Hjarte for heile landet understreka Regjeringa at dei særskilde distrikts- og regionalpolitiske midlane framleis i all hovudsak skal medverke til å styrkje vekstkrafta i områda innanfor det distriktspolitiske virkeområdet. Samstundes peikte Regjeringa på behovet for ein noko sterkare regionalpolitisk innsats også utanfor virkeområdet, for å utnytte potensiala i næringsmiljøa og styrkje fylkeskommunane si regionalpolitiske rolle. Dette vart følgt opp i den inneverande stortingsperioden.

Ved ein eventuell større auke i midlane til regional utvikling over kapittel 551, post 60 vil Kommunal- og regionaldepartementet vurdere ein vidare auke i midlane til fylkeskommunar med nokre eller alle kommunane utanfor virkeområdet. Dette vil medverke til å styrkje den regionale utviklingsrolla til fylkeskommunane ytterlegare også i sentral- og blandingsfylka i samband med forvaltningsreforma. Det vil gjere at dei kan medverke til å møte regionale utfordringar når det gjeld både levkår og verdiskaping.

4.1.3 Det internasjonale engasjementet til fylkeskommunane

Det internasjonale engasjementet til fylkeskommunane er viktig for regionalt utviklingsarbeid. Fylkeskommunane har også gjennom medlemskap i internasjonale organisasjonar tilgang til arenaer der statlege styresmakter ikkje deltek. Den europeiske og internasjonale utviklinga tydeleggjer behovet for å spele på alle gode krefter i det internasjonale arbeidet. Samarbeid mellom statleg og regionalt nivå om internasjonale spørsmål gjer det lettare å fange opp viktige saker i tidlege fasar, og medverkar til å utvikle felles haldningar og styrkje norske synspunkt i internasjonale prosessar.

Dei viktigaste felte for internasjonalt samarbeid for fylkeskommunane er EU-programma knytte til utdanningssektoren, og engasjement og politiske leiarposisjonar i internasjonale regionale organisasjonar.

Departementet ser på dialogen mellom fylkeskommunane og sentrale styresmakter som viktig i det internasjonale arbeidet. Både nasjonale og regionale aktørar har nytte av ein god og nær dialog for å samordne norske interesser og posisjonar. Europapolitisk forum for regionale og lokale styresmakter og Sameetinget i regi av Kommunal- og regionaldepartementet og Utanriksdepartementet er viktig i den samanheng.

4.2 Komiteens merknader

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, mener det er viktig å styrke fylkeskommunen som regional utviklingsaktør. Gjennom forvaltningsreformen fikk fylkeskommunen tilført flere oppgaver som styrker denne rollen. Flertallet vil her peke på eierskap i Innovasjon Norge, overføringen av øvrige riksveier og regionale forskningsfond og økt ansvar på kulturområder. Flertallet vil understreke betydningen av at det overføres tilstrekkelige midler i tilknytning til disse oppgavene, dersom fylkeskommunen skal ha mulighet til å ivareta oppgavene på en tilfredsstillende måte. Flertallet mener alle fylkeskommuner må tilføres tilstrekkelige regionale utviklingsmidler.

Flertall mener dette er særlig viktig for at fylkeskommunene skal kunne fylle sin rolle som regional utviklingsaktør på en kraftfull måte.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre ser det som viktig å påpeke at fylkespolitikkerne i stor grad er bundet av statlige prioriteringer. Den reelle folkevalgte styringen på regionnivået må derfor sies å være begrenset. Det vil etter disse medlemmers syn ikke være et

smertelig tap for demokratiet om disse organene legges ned. Ved en omfordeling av fylkeskommunens oppgaver og nedleggelse av fylkeskommunens politiske organer, vil behovet for sentraladministrasjon falle bort. Dette vil gi betydelige kostnadsbesparelser, landet sett under ett.

Komiteen mener at Oslo er i en spesiell stilling som hovedstad med kommunale og fylkeskommunale oppgaver. Samtidig er Oslo navet i en sammenhengende bolig-, arbeidsmarkeds- og serviceregion med utfordringer som må løses kommune- og fylkesoverskridende.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre er av den oppfatning at kommunenes rolle som samfunnsutvikler må styrkes slik at kommunene kan utnytte sitt handlingsrom for lokal utvikling og verdiskaping. Disse medlemmer vil styrke kommunenes mulighet til å ivareta dagens oppgaver og til å ta på seg nye frivillige oppgaver initiert ut fra lokale behov. Det betyr at kommunene må ha virkemidler, frihet og økonomisk handlingsrom.

Disse medlemmer legger til grunn nærhetsprinsippet, og at offentlige oppgaver skal løses på lavest mulig effektive forvaltningsnivå. Lokale folkevalgte organer bør få ansvaret for oppgaver som krever lokalt politisk skjønn, tilpasning og prioritering. Befolkningen vil da erfare konsekvensene av politikken, og gjennom valg kunne øve nær innflytelse.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet og Høyre er av den oppfatning at økonomiske incentiver knyttet til sammenslutning bør videreføres og utvikles i tråd med de erfaringene som vi har fra allerede sammensluttede kommuner i Norge. En styrking av økonomiske incentiver knyttet til nye forpliktende samarbeidsmodeller og sammenslutning, vil totalt sett bidra til en mer dynamisk, handlingsorientert og ansvarlig kommunesektor. Store kommuner eller kommuner som deltar i forpliktende politisk styrt samarbeid, kan få overta ansvaret for statlige oppgaver gjennom avtale. Disse medlemmer viser til at kommunenes inntektssystem i praksis gir små kommuner incentiver til ikke å slå seg sammen.

Disse medlemmer viser til at dagens kommuner har omtrent de samme oppgaver, uansett kommunenes størrelse eller kompetanse. Kommunene er så forskjellige at dette må endres. Disse medlemmer vil at større kommuner eller kommuner i samarbeid skal ha mulighet til å påta seg flere oppgaver. Disse medlemmer ser positivt på en utvikling

hvor næringsliv, kommuner, utdannelses- og forskningsinstitusjoner, organisasjoner, kulturliv og andre samarbeider innenfor naturlige bo-, service- og arbeidsregioner. Et slikt samarbeid må ha utgangspunkt i hvilke oppgaver som skal løses, og vokse frem nedenfra.

Disse medlemmer viser til at deres respektive partiers modell tar utgangspunkt i kommunene. Kommunene utgjør fundamentet i det lokale folkestyret og representerer nærhet, tilhørighet og mulighet for innflytelse for befolkningen. Kommunenes styrke som den drivende lokalpolitiske kraft har blitt bevist gjennom hele Kommune-Norges historie. I de siste årene har utvikling i næringsstruktur, samferdsel, bomønster og samfunnets kompleksitet utfordret dagens kommunegrenser. Kommunene over hele landet har derfor organisert seg i kommunale regionsråd, interkommunale selskaper, samkommuner og lignende. På tross av at det i dag eksisterer et direkte folkevalgt fylkesnivå så har kommunene selv organisert seg på regionalt nivå for å løse felles utfordringer. Fylkeskommunene er helt avhengige av disse organene og kommunene for å sikre legitimitet til sin rolle som regional utviklingsaktør. Dette gjelder innenfor næring, samferdsel, arealplanlegging og kultur. Uten at fylkeskommunene hadde fattet sine vedtak basert på disse kommunale regionale planene, hadde de ikke hatt legitimitet – verken overfor lokalsamfunnene eller staten.

Disse medlemmer mener at ved å gi kommunene større og flere oppgaver, som må løses i samarbeid, forsterkes den lokale diskusjonen om kommunestrukturen.

5. NASJONALE RAMMER FOR REGIONAL UTVIKLING

5.1 Sammendrag

5.1.1 *Den differensierte arbeidsgjevaravgifta, det distriktpolitiske virkeområdet og konkurransereglane i EU*

Den differensierte arbeidsgjevaravgifta er eit kraftig distriktpolitisk verkemiddel og er ei treffsikker ordning for sysselsetjing. I 2009 utgjør ordninga om lag 10,5 mrd. kroner i avgiftslette i virkeområdet. I tillegg kjem om lag ein milliard kroner i kompensasjon til område der privat og offentleg verksemd har fått høgare arbeidsgjevaravgift dei siste åra.

Retningslinene for regionalstøtte omfattar både omfanget av bruken av differensiert arbeidsgjevaravgift, virkeområdet for regionalpolitisk grunngeven bedriftsstøtte og andre regelverk for regionalstøtte.

Dagens retningsliner for regionalstøtte gjeld fram til 2013. Regjeringa vil arbeide målretta for at Noreg har stort nok handlingsrom til å kunne vidareføre ein offensiv distrikts- og regionalpolitikk innanfor EØS-

avtalen også etter 2013. Dette krev m.a. ein svært aktiv innsats frå norske styresmakter for å skape forståing for dei særskilde utfordringane Noreg står overfor.

5.1.2 Klimaendringar set nye rammer for regional utvikling

Klimaendringane og klimapolitikken legg føringer for distrikts- og regionalpolitikken og for rammane for regional utvikling

Noreg har som mål fram mot 2020 å påta seg ein forplikting om å kutte dei globale utsleppa tilsvarende 30 pst. av utsleppa i Noreg i 1990.

Dette vil også påverke innsatsen for å nå distrikts- og regionalpolitiske mål. Industri, vegtrafikk og landbruk som på ulikt vis er viktig for regional utvikling er også viktige kjelder for utslepp av klimagassar. Regjeringa legg vekt på at det vert teke klimapolitiske omsyn i arbeidet med å nå dei distrikts- og regionalpolitiske måla.

5.1.3 Kommuneøkonomien som føresetnad for fridom til busetjing

Tilgang på gode kommunale tenester er ein føresetnad for busetjing i alle delar av landet. Ein robust kommuneøkonomi og eit godt inntektssystem er grunnlaget for dette. Regjeringa har gjeve kommunesektoren eit stort økonomisk løft i denne stortingsperioden. Realveksten i dei samla inntektene til kommunesektoren frå 2005 til 2009 er på om lag 30 mrd. kroner. Regjeringa legg opp til ytterlegare vekst i dei frie inntektene i komande stortingsperiode. Regjeringa vil også nytte kommuneoverføringar som regional- og distriktspolitisk verkemiddel.

5.1.4 Landbrukspolitikken

Landbrukspolitikken har i mange tiår vore gjennomført mellom anna med sikte på å medverke til å nå distrikts- og regionalpolitiske mål. På mange mindre stader er landbruket sentralt for økonomisk aktivitet og busetnad.

Effektivisering og aktiv bruk av dei landbrukspolitiske verkemidla er to hovudfaktorar for vidare lønnsemd i alle delar av landet. Regjeringa vil særleg rette merksemda mot område som delvis på grunn av topografiske tilhøve vanskelegare kan følgje med i effektivitetsutviklinga.

Regjeringa vil medverke til å gjere landbruket attraktivt for ungdom i framtida, både ved å leggje til rette for landbruksverksemd og ved å medverke til eit taktskifte for utvikling av nye næringer. Det viktigaste tiltaket for nyrekruttering til norsk landbruk er knytt til dei generelle rammevilkåra i næringa, som inntekt, kapitaltilgang og velferd.

5.1.5 Fiskeripolitikken

Fiskeri- og kystdepartementet har revidert dei fiskeripolitiske retningslinene for næringsutvikling i fiskeri- og havbruksnæringa. I retningslinene vert det lagt vekt på at verdiskapinga basert på dei marine ressursane våre i størst mogleg grad skal skje i kystsamfunn der fiskeri og havbruk utgjer dei klart viktigaste kjeldene til næringsverksemd og sysselsetjing. Retningslinene legg vidare vekt på å halde oppe ein variert flåtestruktur, og ser ein stor verdi i å føre vidare ein struktur med lokalt forankra eigarskap til fartøy og landanlegg.

Det er ei utfordring for marin sektor å få tak i nok kompetent arbeidskraft. Fiskeri- og kystdepartementet har sett i gang tiltak der målet er at fleire vel ein yrkeskarriere i fiskeri- og havbruksnæringa.

I strategien for ei konkurransedyktig norsk landbruksnæring varsla Regjeringa gjennomføring av ein ny runde med tildeling av konsesjonar i 2009, og at det deretter vil verte årlege konsesjonsrundar tilpassa veksten i marknaden. Vekst i ei næring som naturleg er lokalisert til kyststroka, vil igjen kunne føre til auka aktivitet i desse områda og såleis opne for ytterlegare verdiskaping og kompetanseutvikling også i utsette småsamfunn langs kysten.

5.1.6 Samferdselsinfrastruktur gjev viktige rammer for regional utvikling

Regjeringa ser på transport og infrastruktur som ein viktig føresetnad for busetjing, næringsutvikling og ressursutnytting. Ein godt utbygd og vedlikehalde samferdselsinfrastruktur, med gode og landsomfattande tilbod av transport-, post- og teletenester, er viktig for velferd, verdiskaping og konkurransevne i næringslivet. Skal folk oppleve ein reell fridom til å busetje seg der dei ønskjer, må dei også ha tilgang til god transport, breiband og mobildekning.

Regjeringa vil føre ein transportpolitikk der dei ulike delane av transportsektoren vert sette i samheng, og der det vert lagt vekt på ei sterkare differensiering mellom by og land.

Regjeringa sin vilje til å utvikle ein framtidretta infrastruktur kjem klårt til syne i NTP 2010–2019, der det vert lagt til grunn ei økonomisk ramme som er 100 mrd. kroner høgare enn i Stortinget sitt vedtak om NTP 2006–2015.

Regjeringa sette seg som mål for breibandsutviklinga at alle innbyggjarane skal ha tilbod om tilknytting til breibandsnett innan utgangen av 2007, i tråd med Soria Moria-erklæringa. Dette målet er langt på veg nådd.

Parallelt med fullføringa av arbeidet med å skaffe tilgang til breiband, legg Regjeringa i løpet av sommaren 2009 opp til å definere mål for tilgang til breitt breiband.

Samferdselsdepartementet vil vurdere statleg kjøp av tenester for å betre mobildekninga for dei busette områda som ikkje har dekning, og for viktige ferdselsårer. Det er også viktig at lokale og regionale styresmakter og teleselskap utviklar samarbeid for å finne fram til gode og rasjonelle løysingar og prioriteringar av utbyggingar.

For Regjeringa er det eit overordna mål å sikre eit godt og likeverdig posttilbod i heile landet.

Regjeringa har i 2009 dobla støtta til utjamningsordninga for nettleige til 60 mill. kroner. Ordninga reduserer nettleiga for sluttbrukarar som er tilknytte distribusjonsnettet i dei områda av landet som har høgast overføringskostnader, og utjamnar dei største skilnadene i nettleiga for straum.

Regjeringa er særst oppteken av vilkåra for kraftintensiv industri i Noreg. Det heng mellom anna saman med at denne industrien er viktig for område og lokalsamfunn som er avhengige av kraftkrevjande industri som hjørnesteinsverksemd.

5.1.7 *Kompetanse, utdanning og forskning*

Meldinga peiker på at behovet for arbeidskraft med høgare utdanning vil auke i åra framover.

Regjeringa vil i 2009 leggje fram ei stortingsmelding om grunnlaget for kunnskapssamfunnet i framtida. Meldinga vil mellom anna innehalde ei vurdering av korleis Noreg kan få eit tilpassingsdyktig utdanningssystem som utdannar til det framtidige arbeidslivet.

Regjeringa ønskjer å vidareutvikle eit utdanningssystem som sikrar høg kvalitet og tilgang på høgare utdanning og forskning i alle delar av landet, og vidareføre ein desentralisert struktur innan høgare utdanning og forskning. Høgskulane har stor fridom til å utvikle nye studietilbod og må samarbeide med regionalt arbeidsliv om dette.

Regjeringa har som mål å utløyse regionalt vekstpotensial og verdiskaping i heile landet og styrkje både privat og offentleg FoU-aktivitet. Hovudstrategien er å vidareføre ein god infrastruktur for forskning. Regjeringa har vidareutvikla ordningar som gjer at nytten av forskinga kjem ulike delar av landet til gode. Samspel mellom bedrifter og kunnskapsinstitusjonar er naudsynt for nyskaping og for å gjere forskning meir relevant. Det er også viktig å stimulere føretak i område med store geografiske avstandar til sterke FoU-miljø til å satse systematisk på kunnskap. Regjeringa vil leggje fram ei stortingsmelding om forskingspolitikken i 2009.

Regjeringa vil medverke til å styrkje samspelet mellom næringslivet og forskinga. Fleire departement samarbeider om å finansiere program som skal stimulere til samarbeid mellom høgskulane og næringslivet, mellom anna gjennom Norwegian Centre of Expertise og VRI. Derfor er det viktig å samle

meir kunnskap og forske vidare på metodar for å auke innovasjon i alle næringar og sektorar, også der tradisjonane for innovasjonsbasert forskning er svake.

5.1.8 *God tilgang på spesialisthelsetenester i alle delar av landet*

Likeverdig tilgang til helsetenester uavhengig av bustad, inntekt, kjønn, alder og etnisk bakgrunn er ein grunnleggjande verdi i norske helsetenester.

Regjeringa ønskjer både å utnytte ei sterkare spesialisering når det gjev best behandlingkvalitet, og i tillegg utvikle eit desentralisert tilbod og god samhandling i heile helsetenesta.

Regjeringa har starta arbeidet med ei samhandlingsreform i helsesektoren for å kunne gje pasientane eit betre og meir heilskapleg helsetilbod, og vil leggje fram ei stortingsmelding om samhandlingsreforma i 2009.

5.1.9 *Lokalisering av statlege arbeidsplassar og statleg forvaltningspolitikk*

Regjeringa meiner lokalisering av statlege, regionale og kommunale arbeidsplassar bør nyttast aktivt for å tilføre lokalsamfunn og regionar nye utviklingsressursar i form av arbeidsplassar, kompetanse og større fagmiljø.

Regjeringa vil i tråd med Soria Moria-erklæringa at nye statlege verksemdar skal lokaliserast utanfor Oslo, med mindre det ligg føre særskilde grunnar for å lokalisere dei til Oslo. Vert verksemda lokalisert i Oslo, bør ein vurdere å lokalisere verksemda i Grovuddalen eller indre Oslo aust.

Regjeringa har dei siste åra vedteke å utlokalisere 270 arbeidsplassar frå Oslo. Desse er knytte til Forsvaret og til Veterinærinstituttet.

Kommunal- og regionaldepartementet vil ta initiativ til å kartlegge utviklinga i og erfaringane med lokalisering av kompetansesarbeidsplassar både i privat og offentleg sektor i småbyar og mindre senter i Noreg. Det kan vere nyttig for å auke kunnskapen om vilkåra for lokalisering av kompetansesarbeidsplassar i mindre senter og arbeidsmarknadsregionar.

Regional statsforvaltning har ei sentral rolle i dialogen og i læringssystemet mellom staten og kommunesektoren. Regional stat er ein viktig reiskap i utforminga og iverksetjinga av statleg politikk på område der nasjonale omsyn veg tungt, men der det samstundes er viktig å ta omsyn til lokal variasjon. Regional stat må vere organisert slik at interessene til staten så vel som innbyggjarane, næringslivet og kommunesektoren vert tekne vare på.

Kommunal- og regionaldepartementet og Fornyings- og administrasjonsdepartementet har eit særleg samordningsansvar når det gjeld å vurdere framtidige omstruktureringar i den regionale statsforvaltninga, og å syte for at det er gjort ei brei vurdering av dei

samla konsekvensane av endringar i den regionale inndelinga.

5.1.10 Natur- og kulturlandskap

Regjeringa har i Soria Moria-erklæringa gjort det tydeleg at arbeidet med å utvikle nasjonalparkane som ressurs for lokalsamfunna og for lokal verdiskaping skal halde fram. Regjeringa legg stor vekt på betre oppfølging av områda frå forvaltninga, gjennom midlar til skjøtsel, forvaltning og aktive tiltak.

Fleire departement vil samarbeide om å vidareføre arbeidet med å utvikle kunnskap om tilhøvet mellom bruk og vern, mellom anna når det gjeld auke i næringsverksemd i og rundt verneområda.

Miljøverndepartementet har i samarbeid med Kommunal- og regionaldepartementet i 2009 starta opp eit verdiskapingsprogram for naturarven. Programmet skal gå over fem år. Dette tiltaket er viktig for at naturvernet faktisk skal medverke til at distriktsområde får fleire bein å stå på. Formålet med programmet er å auke verdien av verneområda og andre naturområde med særskilde kvalitetar. Programmet skal stø opp om idear og nyskaping for å få fram opplevingsprodukt som ikkje går utover miljø og verneformål. Det skal medverke til å profesjonalisere det å skape naturopplevingar.

5.1.11 Politikk for å møte utfordringane frå den økonomiske situasjonen

Den internasjonale finansuroa har endra tilgangen på risikokapital i Noreg. Det er no mange lønnsame små og mellomstore bedrifter som slit med å få tak i tilstrekkeleg kapital. Ein fungerande bankmarknad er heilt avgjerande for å sikre god tilgang til nye investeringar og finansiering av nye prosjekt i næringslivet. Derfor har Regjeringa sett i verk fleire tiltak for å stimulere bankmarknaden under finansuroa. Det er etablert særskilde låneordningar til bankane, kreditt til eksportretta verksemd er blitt utvida og rammene til Innovasjon Noreg er auka.

For å hjelpe til med å redusere utslaga i sysselsetjinga og arbeidsløysa, vedtok Stortinget å gjennomføre nye tiltak på utgiftssida i budsjettet tilsvarende 16,75 mrd. kroner. Regjeringa har særleg prioritert meir vedlikehald og rehabilitering av bygg og annan infrastruktur, til dømes utbetring av riksvegane og jernbanen og utbygging av gang- og sykkelveggar. Statlege tilskot til utbygging av miljøvennleg energi og energisparetiltak vert kraftig auka.

Regjeringa har innført ei rekkje målretta tiltak for å setje arbeidstakarar og bedrifter betre i stand til å møte naudsynte omstillingar og stimulere til innovasjon og nyskaping.

Regjeringa vil føre ein aktiv arbeidsmarknadspolitik for å møte dei nye utfordringane på arbeidsmarknaden som følgjer av finansuroa. Regjeringa vil

spesielt motverke at høgare arbeidsløysa fører til lengre arbeidsløysperiodar. I tillegg til å auke tiltaksnivået, legg Regjeringa vekt på høg overgang til nytt arbeid for personar som vert ledige, ved å sikre god formidlingsaktivitet i arbeidsmarknadsetaten. Informasjon om arbeidsmarknaden og rettleiing i jobbsøking er sentralt for å leggje til rette for nytt arbeid.

Regjeringa tek omsyn til at den økonomiske situasjonen tilseier endringar i dei gjeldande permitteringsreglane. For å betre konkurransevilkåra til norske konjunkturutsette bedrifter har Regjeringa lagt fram forslag til forbetringar i permitteringsordningane.

5.2 Komiteens merknader

Komiteen gir sin tilslutning til fortsatt målrettet arbeid for at Norge skal ha stort nok handlingsrom til å kunne videreføre en offensiv distrikts- og regionalpolitikk innenfor EØS-avtalen også etter 2013, når dagens retningslinjer for regionalstøtte utgår.

Komiteen viser til at en god kommuneøkonomi er en forutsetning for frihet til bosetting. Kommunene er den viktigste leverandøren av grunnleggende velferdstjenester i samfunnet. Handlefrihet og forutsigbarhet er viktig dersom kommunene skal kunne levere best mulig tjenester til innbyggeren.

Komiteen viser til at den internasjonale finanskrisen har endret tilgangen på risikokapital i Norge og at det har blitt satt i verk tiltak for å stimulere bankmarkedet. For å motvirke reduksjon i antall sysselsatte vedtok Stortinget også å gjennomføre nye tiltak på utgiftssiden i budsjettet tilsvarende 16,75 mrd. kroner.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til at Regjeringen i tiltakspakken for kommunene i tillegg til å gi et engangstilskudd på 4 mrd. kroner til vedlikehold og rehabilitering fordelt etter innbyggertall, også økte de frie inntektene med 2 mrd. kroner etter ordinær fordeling og en ekstraordinær dekning av tapte skatteinntekter tilsvarende 1,2 mrd. kroner. Flertallet viser også til at engangstilskuddet var et tiltak for å sikre arbeid i bygg- og anleggsbransjen, og at ledigheten i denne bransjen har hatt den størst økningen i sentrale strøk.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti og Venstre viser til at tiltakspakken er gitt i form av tilskudd til kommunene pr. innbygger. Disse medlemmer vil påpeke at dette fører til en skjevfordeling og mener at kommende tiltakspakker bør ha en annen innretning hvor det tas hensyn til arealfaktoren og distriktsutfordringer.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, viser til at realveksten i de samlede inntektene til kommunesektoren fra 2005 til 2009 er på ca. 32 mrd. kroner.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, vil vise til at inntektsveksten har ført til en betydelig forbedring av det kommunale tjenestetilbudet. Om lag 38 400 flere barn hadde barnehageplass i 2008 sammenlignet med 2005. Innen pleie- og omsorgstjenestene er det 12 500 flere årsverk i 2008 enn i 2005. Den kommunale sysselsettingen, målt i årsverk, økte mellom 30 000 og 35 000 årsverk. Dette flertallet har merket seg at de samlede inntektene i kommunesektoren i 2009 er beregnet til å øke reelt med 9,5 mrd. 2009-kroner, dette tilsvarer 3,3 pst. I 2009 kommer i tillegg tilskudd til vedlikehold og momskompensasjon på til sammen 4,8 mrd. kroner. Det økonomiske opplegget legger forholdet til rette for flere barnehageplasser, styrking av skolen, flere årsverk i pleie- og omsorgstjenestene og økte satser for sosialhjelp i 2009. Dette flertallet støtter Regjeringens planer om ytterligere vekst i de frie inntektene i kommende stortingsperiode for å gi kommunene økte muligheter til å satse på skole, omsorg, kultur og lokal samfunnsutvikling.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre viser til budsjettundersøkelsen fra KS som viser at halvparten av kommunene kutter i skolebudsjettene i 2009. Det er også flere kommuner som reduserer vedlikeholdsbudsjettene enn de som øker det. Disse medlemmer konstaterer at dette skjer til tross for fremlagt tiltakspakke for å bremse virkningen av finanskrisen i denne sektoren. Disse medlemmer viser videre til at tre av ti kommuner må kutte i pleie- og omsorgsbudsjettene for året. 32 pst. av kommunene oppgir at de reduserer antall årsverk i pleie- og omsorgssektoren, og hver tredje kommune oppgir at de kutter i budsjettene til kultur- og fritidstilbud.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti og Venstre mener at det er nødvendig med forpliktende opptrappingsplan for kommuneøkonomien dersom kommunene skal ha en reell mulighet til å satse på blant annet skole, omsorg og kultur.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folke-

parti og Venstre viser til Teknisk beregningsutvalg (TBU) som har gjort en beregning som viser at veksten i kommuneøkonomien har vært omtrent den samme under regjeringen Stoltenberg II som regjeringen Bondevik II. Disse medlemmer viser til Regjeringens forsøk på å gi inntrykk av at de prioriterer for eksempel velferd framfor skattelette. Dersom man ser hele statsbudsjettet under ett, ser man imidlertid at faktisk kun en mikroskopisk andel av økte bevilgninger (ca. 6 pst.) forklares gjennom såkalt "velferd framfor skattelette". Hele 94 pst. kan forklares gjennom økt oljepengebruk og andre forhold som økning i strukturell skatteinngang.

Komiteen viser til at landbrukspolitikken i mange tiår blant annet har vært gjennomført med sikte på å medvirke til å nå distrikts- og regionalpolitiske mål. Norsk landbruk er uvurderlig viktig for boglede og trivsel, for nok mat, for god og trygg mat. Norsk landbruk er også viktig for ivaretagning og foredling av kulturlandskapet. Komiteen mener at landbrukspolitikken er helt sentral dersom man skal nå målet om bosetting i hele landet. Komiteen viser til at det i dag står titusener av fraflyttede gårdsbruk i Norge. Samtidig viser undersøkelser at så mange som 400 000 nordmenn kunne tenke seg å kjøpe og drive gårdsbruk. Komiteen mener at det er behov for kartlegging og ny informasjon om denne problemstillingen. Komiteen mener at dette kan bidra til økt rekruttering til landbruket.

Komiteen mener at investeringer i driftsbygninger og moderne driftsformer er en forutsetning for at mange skal ønske å ta over gårdsbruk. En framtidig landbrukspolitikk må derfor stimulere til slike investeringer.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti mener at dette krever økte investeringsrammer og at avskrivingssetningene for driftsbygninger i landbruket må økes fra 4 til 8 pst.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til at det i 2009 settes stadig nye eksportrekorder for norsk sjømat, samtidig er det prisnedgang i torske- og hyseeksporten og store vanskeligheter med å få solgt til kostnadsdekkende priser. Dette gjelder særlig saltfisk.

Flertallet har merket seg at det er tett dialog mellom Regjeringen og næringa og næringsorganisasjonene om tiltak for å avhjelpe situasjonen. I tillegg til de generelle tiltakene som er satt i verk mot kredittmarkedene og sysselsetting, er det også satt i verk tiltak særlig rettet mot fiskerinæringa. Disse tiltakene har vært innrettet mot å holde aktiviteten i gang, på sjø og land, inntil salget igjen tar seg opp.

Flertallet ber Regjeringen følge situasjonen tett og vurdere kontinuerlig om det er behov for nye tiltak.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre merker seg at Fiskeri- og kystdepartementet har revidert de fiskeripolitiske retningslinjene for næringsutvikling i fiskeri- og havbruksnæringen. Disse medlemmer mener at krietiltakene for fiskerinæringen må styrkes, slik at næringen kan komme gjennom de problemene som finans- og eksportkrisen har skapt. Disse medlemmer viser til at finanskrisen har skapt problemer både for fiskeindustrien og flåten. Industrien får ikke solgt sine produkter, og dermed får ikke flåten levert fisk. Disse medlemmer mener derfor det er behov for en styrking av tiltakene innenfor markedsføring og finansiering for både flåte og industri.

Komiteen gir sin tilslutning til Regjeringens syn på at transport og infrastruktur er en viktig forutsetning for bosetting, næringsutvikling og ressursutnyttning.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, er tilfreds med den videre satsingen på den digitale allemannsretten, og viser til at målene om bredbånd til alle i landet langt på veg er nådd. Manglende tilgang til bredbånd vil i praksis gjøre at friheten til bosetting ikke er reell. Nasjonale og internasjonale studier viser dessuten at tilgang til bredt bredbånd – bredbånd med høy kapasitet – gir økt verdiskaping og produktivitet i næringslivet og er en viktig forutsetning for innovasjon og bærekraftig vekst. Regjeringa vil i 2009 derfor definere nye mål for tilgang til bredere bredbånd i hele landet. Utviklinga av og behovet for kapasitet må utredes for å sikre like vilkår for alle i landet. Dette er et av de viktigste infrastrukturtiltakene for å sikre like muligheter i framtida.

Komiteen viser til at meldingen peker på at behovet for arbeidskraft med høyere utdanning vil øke i årene fremover. Komiteen støtter Regjeringens ønske om å videreutvikle et utdanningssystem som sikrer høy kvalitet og tilgang på høyere utdanning og forskning i hele landet.

Komiteen viser til at finansieringsmodellen for universitetene og høyskolene er under evaluering. Komiteen viser til at høyskolene har en sentral rolle som utdanningsinstitusjon, men også som regional forskningsaktør. Komiteen har merket seg at høyskolene de siste årene har oppnådd økte andeler både av den vitenskapelige publiseringen og midler

fra Forskningsrådet. De siste årene har høyskolene styrket FoU-profil sin og organisert FoU-virksomheten bedre. Praksisrettet FoU som grunnlag for forskningsbasert profesjonsutdanning og profesjonsutøvelse står sentralt i høyskolenes FoU-satsing. Det er etablert virkemidler for praksisrettet FoU i Forskningsrådet, og velferd og forskningsbasert profesjonsutøvelse er ett av målene som trekkes opp i den nye forskningsmeldingen. Det faglige personalet i høyskolene har gjennomgått en markant kompetanseheving de siste 5–10 årene. På dette grunnlaget mener komiteen at det ligger til rette for ytterligere forbedring av resultatene fra FoU-virksomheten til høyskolene i framtida.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, viser videre til at det er vedtatt opprettet regionale forskningsfond som skal forvaltes regionalt. Flertallet ser det som naturlig at de regionale forskningsinstitusjonene vil ha en viktig rolle som utvikler av forskningsprogrammer som vil bli finansiert av de regionale fondene.

Komiteen viser til at de fleste høyere utdanningsinstitusjoner i dag gir tilbud om desentraliserte studier. Dette muliggjør at flere får høyere utdanning, og forenkler etter- og videreutdanningen for de som bor langt fra utdanningsinstitusjoner. Tilbudene finansieres normalt over den ordinære rammen, men partnerskap mellom kommuner, fylker og næringsliv benyttes også.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, viser til at etterspørselen etter desentraliserte studietilbud har økt betraktelig de siste årene, og ei videreutvikling av dette tilbudet skal nå vurderes. Dette er svært positivt, og flertallet ber Regjeringen vurdere tiltak som kan oppmuntre og støtte opp under slike utdanningstilbud.

Flertallet viser til at Regjeringen i forbindelse med budsjettframleggelsen for 2010 vil se på hvordan finansieringssystemet for høyere utdanning, sammen med andre virkemidler kan videreføre en desentralisert struktur for høyere utdanning i Norge. Flertallet ber Regjeringen også vurdere tiltak som kan styrke forskningen ved høyskolene.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, viser til at grendeskolen er det viktigste ressursente-

ret i lokalsamfunnet. Nedleggelse av skolen fører ofte til utarming av miljøet og en videre fraflytting. Opprettholdelse av bosetting dreier seg om kulturell infrastruktur der skolen er det sentrale. Dette flertallet mener derfor at om en vil opprettholde en spredt bosetting, er grendeskolen ofte nøkkelen. Dette flertallet viser til at det er få saker som vekker så mye engasjement lokalt som spørsmål om nedleggelse av skolen.

Dette flertallet viser til at skolestruktur er et lokalt ansvar. Som oftest er vedtak om nedleggelse økonomisk begrunnet fra kommunens side. Dette flertallet viser til at slik driftskostnadene er fordelt mellom ulike politiske nivåer, vil en ofte ved nedleggelse og flytting av elever til større skoleenheter, neglisjere deler av kostnadsbildet. Dette flertallet mener økte kostnader som påføres andre forvaltningsnivåer ved skolenedleggelse skal synliggjøres, og dette flertallet ber derfor departementet vurdere om det bør etableres en ordning der kommuner ved skolenedleggelse skal kompensere fylkeskommunen for økte utgifter til skoleskys.

Dette flertallet vil understreke at det er et kommunalt ansvar å fastlegge skolestrukturen. Endringer i bosettingsmønster og endret alderssammensetning gjør det nødvendig for kommunene med jevne mellomrom å drøfte skolestrukturen. Flertallet vil understreke at det er situasjoner der det er både økonomisk og pedagogisk riktig å foreta nedleggelse av skoler.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre vil understreke at etter 1986 har kommunene nedlagt ca. 1 000 skoler i Distrikts-Norge. Disse medlemmer mener at nedlegging av nærmiljøskolene ikke lengre kan forsvares, verken pedagogisk, samfunnsøkonomisk eller av økonomiske hensyn. De virkelige kostnadene kommer ikke frem i kommunebudsjettene. Disse medlemmer mener at nedlegging av skoler, kan gi store samfunnsøkonomiske tap. Regjeringen må sikre barn rett til grunnskoleopplæring i nærmiljøet. Disse medlemmer mener også at kravet er nedfelt i opplæringsloven, men også i internasjonale konvensjoner.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen utrede de samfunnsøkonomiske kostnadene ved nedlegging av nærmiljøskolene i distriktene."

Komiteen gir sin tilslutning til at likeverdig tilgang til helsetjenester uavhengig av bosted, inntekt, kjønn, alder og etnisk bakgrunn er en grunnleggende verdi i norsk helsevesen.

Komiteen vil i denne forbindelse vise til merknader fra de ulike partiene om samhandlingsreformen i innstillingen til St.prp. nr. 68 (2008–2009) Kommuneproposisjonen 2010.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, mener at lokaliseringen av statlige, regionale og kommunale arbeidsplasser er et aktivt virkemiddel for å tilføre lokalsamfunn og regioner nye ressurser i form av arbeidsplasser, kompetanse og større fagmiljø. Flertallet vil understreke viktigheten av å flytte nye statlige arbeidsplasser og flere oppgaver fra statlig til regionalt nivå.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, viser til statistikk fra SSB, som påpeker at mesteparten av pendlingsstrømmene til og fra arbeid går fra omegnskommuner og inn mot storbykommunene. Sett i forhold til antall sysselsatte bosatt i kommunene er utpendlingen relativt sett størst i de mindre omegnskommunene til de største byene, men det er også utstrakt pendling på tvers av kommunegrensene i storbyregionene. 817 500 sysselsatte i Norge arbeidet i 2007 utenfor egen kommune. Om lag 1/3 av alle utpendlerne kom fra de fire største byene og kommunene i Akershus fylke. Statistikken til SSB viser at pendlingen både totalt sett og relativt sett er begrenset i kommunene utenfor sentrale strøk. Jo lengre unna de større byene, jo mindre synes pendlingen å være. Dette indikerer at pendling er svært viktig for omegnskommunene til de største byene. Det er også tydelig at arbeidsplassene i Oslo er den største drivkraften for pendlingen. Det kan likevel være slik at pendling i mindre utkantkommuner kan være viktig, selv om den totalt og relativt sett er begrenset i omfang.

Dette flertallet mener at disse tallene viser den tiltrekningskraft og sentraliserende effekt Oslo og større byer har på arbeidsstokken, og det ekstra press på infrastruktur og arealer en får i sentrale strøk av landet. I tillegg er det vesentlig dyrere å pendle enn å være bosatt nært arbeidsstedet for den enkelte arbeidstaker. Dette er et dårlig utgangspunkt for bosetting i distriktene. Dette flertallet påpeker derfor viktigheten av en distriktpolitikk som legger til rette for gode og interessante arbeids- og utdanningsregioner utenfor Oslo, samt skatteordninger som sikrer pendlere gode vilkår.

Komiteen støtter at arbeidet med å utvikle nasjonalparker som ressurs for lokalsamfunnene og for lokal verdiskaping skal fortsette. Komiteen

mener det bør legges ytterligere til rette for lokal verdiskaping i verneområder.

6. OMRÅDEINNSATS

6.1 Sammendrag

6.1.1 *Særskild innsats i Nord-Noreg*

Regjeringa vil vidareutvikle nordområdestrategien, og medverke til utnytting av dei naturgitte ressursane i Nord-Noreg for vekst og utvikling for landsdelen og landet som heilskap. Nord-Noreg har særlege utfordringar knytte til spreidd busetjingsmønster, lange avstandar og små arbeidsmarknader. Regjeringa vil halde fram med å prioritere Nord-Noreg i den distriktpolitiske ekstrainsatsen for å medverke til å styrkje grunnlaget for reell fridom til busetnad i landsdelen. Samstundes legg Regjeringa opp til ein målretta ekstrainsats dei neste 10–15 åra, for å styrkje ei berekraftig ressursutnytting i nord, fremje landbasert næringsutvikling, vidareutvikle infrastrukturen og sikre kulturen og livsgrunnlaget til urfolk.

I vidareutviklinga av nordområdestrategien til Regjeringa vert det peikt på ei rekkje område der Nord-Noreg har fortrinn når det gjeld utvikling av kompetansebasert, framtidretta og berekraftig næringsliv. Det gjeld mellom anna innanfor reiseliv, energi, marin bioprospektering, torskeoppdrett, romverksemd, opning av nye transportkorridorar i nord, mineralressursar, overvaking, beredskap og tryggleik til sjøs og miljøteknologi.

Regjeringa la våren 2006 fram ein forvaltningsplan for havområda i nord. Forvaltningsplanen legg til rette for høgare aktivitet gjennom berekraftig bruk av ressursar i Barentshavet og utanfor Lofoten. Denne planen skal oppdaterast i 2010. Då vil Regjeringa vurdere spørsmålet om petroleumsvksemd i Nordland IV og Troms II. Regjeringa vil våren 2009 leggje fram ein forvaltningsplan for Norskehavet. Når det gjeld den 20. konsesjonsrunden er det utlyst 28 nye blokker i Barentshavet i umogne område. Dette vil vere eit viktig steg i å utvikle området som petroleumsprovins. Det vil vere viktig å fremje ringverknader for næringslivet i Nord-Noreg og industri- og kompetanseutvikling knytt til petroleumsvksemda i regionen.

Regjeringa vil tydeleggjere krav og forventningar til oljeselskapa og dei lokale styresmaktene om å leggje til rette for å auke ringverknadene, innanfor dagens system for handsaming av utbyggingssaker.

Regjeringa vil satse tungt på strategisk kunnskapsoppbygging i Nord-Noreg gjennom å auke støtta til næringslivsrelevante forskingstema på områda reiseliv og arktisk teknologi. Historisk har Noreg klart å skape høg verdiskaping ut frå naturressursane våre. Det gjeld til dømes energi, petroleum

og fiskeoppdrett. Samhandling mellom næringsliv, kunnskapsinstitusjonar og det offentlege er viktig for å få til dette.

Sidan alle nabolanda våre med unntak av Russland er omfatta av den nordiske arbeidsmarknaden og EØS/EFTA-arbeidsmarknaden, er det særleg aktuelt å vurdere tiltak som kan stimulere mobiliteten mellom Nord-Noreg og Nordvest-Russland.

6.1.2 *Politikk for fjellområda*

Spreidd busetnad og utnytting av dei naturgitte ressursane har gjeve eit særprega kulturlandskap som saman med ein unik natur utgjer eit stort potensial for vidareutvikling av kultur- og reiselivet. Fjellområda i Noreg er prega av kultur- og naturlandskap av stor verneverdi, stor grad av landbruksbasert verksemd og utnytting av område til rekreasjon. Regjeringa legg vekt på at det må vere ein god balanse mellom bruk og vern for å ta vare på desse verdiane og samstundes gjere det mogleg for lokalsamfunna å utnytte potensiala for verdiskaping.

6.2 Komiteens merknader

Komiteen merker seg at Nord-Norge har spesielle utfordringer knyttet til spreidd bosetting, lange avstander og små arbeidsmarkeder, og støtter en fortsatt prioritering av Norge-Norge i den distriktpolitiske innsatsen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, vil peke på at Namdalen i Nord-Trøndelag og deler av fjell- og kystområder i Sør-Norge har mange av de samme utfordringene når det gjelder bosetting, avstander og næringsgrunnlag som de tre nordligste fylkene. Disse områdene er derfor inkludert i samme sone som deler av Nord-Norge når det gjelder fordeling av den målrettede distriktpolitiske innsatsen. Flertallet viser videre til at Namdalen, i forbindelse med innføring av nytt inntektssystem for kommunene 2009, ble tatt med i et eget Nord-Norge- og Namdalstilskudd.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Venstre, mener derfor at Namdalen bør vurderes, om Regjeringen skal vurdere Nord-Norge-vilkår også på andre områder.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti viser til at Namdalen i Nord-Trøndelag har mange av de samme utfordringene når det gjelder bosetting, avstander og næringsgrunnlag som de tre nordligste fylkene, og bør derfor regnes med i den

målrettede distriktspolitiske innsatsen som er rettet mot de tre nordligste fylkene. Det vil si at Namdalen skal få Nord-Norge-vilkår og innlemmes i ordninger som gjelder de tre nordligste fylkene. I forbindelse med innføringen av nytt inntektssystem for kommunene fra 2009, ble Namdalen derfor tatt med i et eget Nord-Norge- og Namdalstilskudd

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre mener at Nord-Norge har store utnyttede muligheter for verdiskaping og næringsutvikling innen energi, reiseliv, industri og primærnæringer. Det må derfor satses tungt på infrastruktur og kompetanseoppbygging i Nord-Norge i årene fremover. Disse medlemmer mener at potensialet for utbygging av fornybar energi i Nord-Norge er formidabelt. Pr. i dag foreligger det planer for vindkraftutbygging i Finnmark, men planene lar seg ikke realisere på grunn av manglende kapasitet i strømmettet og manglende støtteordninger. Kraftbehovet i landsdelen vil trolig øke som en konsekvens av tiltagende petroleumsaktivitet i Barentshavet, i tillegg til annen framtidig næringsutvikling i regionen.

Disse medlemmer mener at det bør etableres støtteordninger for utbygging av fornybar energi på nivå med det som tilbys i Sverige.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet mener at petroleumsnæringen har mange gode år foran seg, og det er viktig å sikre en fortsatt høy aktivitet på norsk sokkel. Disse medlemmer vil arbeide for økt forskning på tiltak som kan gi en bedre ressursutnyttelse, avklare miljøkonsekvenser i havet, gi bedre miljøløsninger og økt konkurransekraft for bedrifter knyttet til næringen. Disse medlemmer mener det vil ha store positive ringvirkninger med mer petroleumsaktivitet i nord og vil åpne for petroleumsvirksomhet i alle lovende områder utenfor Nord-Norge, herunder Nordland VI, Nordland VII og Troms II, men med strenge krav til miljø, sikkerhet og beredskap, og til sameksistens med andre næringer, spesielt fiskeri- og havbruksnæringen. Disse medlemmer mener at økt aktivitet på sokkelen utenfor Nord-Norge også skal gi seg utslag i økt landbasert aktivitet.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti og Venstre mener at den nordlige landsdelen allerede har betydelig kompetanse på fosskraft, tidevannskraft, vindkraft og solenergi, foruten store naturlige ressursforutsetninger. Slik industri og langsiktig energi må skapes nå for å nå målene om lavere klimagassutslipp, og fossile energiresurser er uansett bare midlertidige. Disse medlemmer ber om at Regjeringen snarest åpner for grønne

sertifikater som virkemiddel for å fremme kjøp av fornybar energi, ellers vil etableringer for slik energi utebli og store muligheter gå tapt for distriktene. Disse medlemmer ønsker å skjerme de mest sårbare områdene ved kysten for petroleumsvirksomhet. Samfunnet har et ansvar for å sikre artsmangfoldet og den økologiske kjeden, og det er svært viktig å sikre de viktigste gyteområdene for nordatlantiske fiskearter og dermed de tradisjonelle fiskeriene. Et rent hav legger samtidig til rette for bioprospektering og nye mat- og medisinerprodukter.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, mener det er viktig å videreutvikle transportsystemet i de fylkene som er medlemmer av Landsdelsutvalget for Nord-Norge og Nord-Trøndelag. Flertallet vil i den sammenhengen vise til den kraftige økningen i satsing på infrastruktur både i Nord-Norge og i resten av landet, som ligger i den nye Nasjonale transportplanen fra Regjeringen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre mener at E6 gjennom Namdalen og de tre nordligste fylkene må oppgraderes til generell stamveistandard. Dette vil bidra til lavere transportkostnader og økt konkurransekraft for næringslivet i nord. Det bør også bygges flere kryssingsspor på Nordlandsbanen slik at mer av både gods- og persontransporten kan flyttes fra vei til bane.

Komiteen er kjent med Hurtigruta ASAs viktige rolle og viser til Samferdselsdepartementets arbeid med kriterier for et nytt anbud.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti viser til at Hurtigruta betyr svært mye for lokalsamfunnene, turistnæringen og næringslivet langs hele kysten. Hurtigruta fra Bergen til Kirkenes må sikres daglige seilinger. Disse medlemmer er positiv til en eventuell forlengelse av Hurtigrutas seilingsdistanse sørover til Stavanger dersom dette er ønskelig fra selskapets side, og disse medlemmer mener staten ikke bør motsette seg dette dersom selskapet mener at en distanseforlengelse kan innvirke positivt for Hurtigrutas totale drift.

Komiteens medlem fra Venstre vil opprettholde Hurtigrutas seilingsmønster slik det er i dag av hensyn til kystsamfunnene og reiselivsnæringa, samt stimulere til mer godstransport på Hurtigruta.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til at Regjeringen i mars 2009 la frem "Nye byggesteiner i nord – neste trinn i Regjeringens nordområdestrategi". Nordområdene er Norges viktigste strategiske satsingsområde og med dette viderefører og fordyper Regjeringen nordområdestrategien.

Flertallet viser til at Regjeringens videre nordområdesatsing skal bidra til norsk suverenitetshevdelse og legge til rette for bærekraftig forvaltning av fornybare og ikke-fornybare ressurser. Økonomisk aktivitet basert på forvaltning av regionens egne ressurser er avgjørende for å sikre velferd og sysselsetting i regionen. Næringsaktivitet, forskning og all annen aktivitet i nord vil bidra til nærvær i form av opprettholdelse av bosettingsmønsteret og derved også fremme norsk suverenitetshevdelse i regionen. Nordområdestrategien skal videre sikre at områdets strategiske plassering utnyttes til fellesskapets beste, og at de naturgitte fortrinnene i Nord-Norge utnyttes for å styrke vekstkraften og verdiskapingen i landsdelen og landet som helhet.

Flertallet støtter Regjeringens tiltak "Forskningsløft i Nord" som forvaltes av Forskningsrådet. Dette skal styrke det strategiske samarbeidet mellom universitets-, høyskole- og forskningsmiljøene i Nord-Norge på tvers av fylkesgrensene og på områder der landsdelen har naturgitte fortrinn. Flertallet viser også til at Regjeringen vil øke støtten til næringslivsrelevante forskningstema på områdene reiseliv og arktisk teknologi og at Nord-Norge er prioritert ved opprettelsen av regionale forskningsfond fra 2010.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre mener at nordområdeforskning må styrkes gjennom Forskningsrådet.

Komiteen viser til at forskning og økt kunnskap er sentralt både for næringsutvikling og for forvaltning av naturressursene i fjellregionene i Norge, og at forskningsinstituttet Bioforsk skal være en aktør i dette.

Komiteen viser til at fjellbygdkommunene tilhører forskjellige fylker. Komiteen viser til at fylkeskommunene framover vil få et større ansvar for regional utvikling og forskning gjennom de regionale forskningsfondene. Komiteen mener det er viktig med en helhetlig satsing i fjellbygdkommunene. Fylkeskommuner med fjellbygdkommuner bør derfor fortsette å samarbeide på tvers av fylkesgrensene for å sikre en slik helhetlig satsing.

Komiteen viser til forsøksordningen i fjellbygdregionene Valdres og Nord-Gudbrandsdalen om lokal forvaltning av BU-midler. I evalueringen av forsøket utført av Landbrukets Utretningskontor heter det blant annet:

"Erfaringene fra Valdres og Nord-Gudbrandsdal tilsier at BU-midler med fordel kan forvaltes på et lavere nivå enn hos statlige organer på fylkesnivå."

Komiteen viser i den sammenheng til en enstemmig komitémerknad fra Innst. O. nr. 30 (2008–2009):

"Komiteen vil understreke forvaltningsreformens klart uttrykte mål om desentralisering av myndighet. I Valdres og Nord-Gudbrandsdalen er det en forsøksordning for lokal forvaltning av bygdeutviklingsmidler som synes å fungere godt med hensyn til engasjement og utvikling av lokalsamfunnene. Komiteen forutsetter at det ikke legges hinder i veien for at slik forvaltning av BU-midler kan videreføres."

7. STYRKJE ENTREPRENØRSKAP OG NYSKAPING

7.1 Sammendrag

7.1.1 *Behov for regionalt differensiert nærings- og innovasjonspolitik*

Regjeringa legg vekt på behovet for ein aktiv innsats retta mot område der føresetnadene for næringsutvikling og etablering av nye arbeidsplassar er svake. Denne innsatsen må stimulere og bygge opp under vekstkraft nedanfrå, for å medverke til ny varig næringsverksemd eller vidareutvikling av den eksisterande verksemda. Dette er naudsynt også for å møte auka internasjonal konkurranse. Det er òg viktig at norske bedrifter vert merksame på og stimulerte til å etablere seg i internasjonale marknader.

Regjeringa vil leggje til rette for auka innovasjon ved å stimulere skapande bedrifter som utviklar lønnsame innovasjonar. Styresmaktene skal lage rammer som gjer det enklare for verksemdene å innovere, og skal medverke med støtte og reguleringar der marknaden ikkje strekk til.

Den næringsretta distrikts- og regionalpolitiske innsatsen omfattar ei rekkje ulike verkemiddel for utvikling av næringsmiljø og nettverk mellom bedrifter og kompetansmiljø, tilgang på kapital og stimulering til kommersialisering og entreprenørskap. Det er viktig at dei nasjonale verkemiddelaktørane, regional stat og fylkeskommunane samarbeider seg imellom og med kommunane for å best mogleg tilpasse innsatsen mot regionale og lokale verdiskapingsutfordringar, mellom anna ved å vurdere fleire verkemiddel i samanheng.

7.1.2 *Nærare vurdering av utfordringar i næringslivet*

Næringslivet i Noreg står overfor stadig tøffare internasjonal konkurranse, kamp om kompetent arbeidskraft og nye krav om berekraftig utvikling. Dette må næringslivet møte gjennom stadig nyskaping og utvikling av innovative løysingar. Å ta i bruk nye teknologiar, produksjonsprosessar og forretningsmodellar og skape nye varer og tenester opnar også for nye kommersielle moglegheiter.

Noreg har ein liten, open og internasjonalt orientert økonomi med stor omstillingsevne i alle sektorar. Ein aktiv konkurransepolitikk har medverka til å skape effektive marknader som over tid har gjeve eit sunt innovasjonspress. Noreg har utvikla eit næringsliv som evnar å vere i kontinuerleg endring, med eit høgt produktivitetnivå. Desse sterke sidene ved det norske innovasjonssystemet gjev gode føresetnader for å vidareutvikle og forsterke innovasjonsevna i næringslivet i ein global konkurransesituasjon.

Ei undersøking frå Telemarksforsking syner at det på føretaksnivå ser ut til å vere ein klar samanheng mellom innovasjon og vekst. Særleg føretak som er retta mot eksport er tilbøyelege til å introdusere innovasjonar.

Når ein ser på dei enkelte regionane, ser ein at regionar med høg innovasjonsgrad har ein tendens til å ha ein høgare del vekstføretak. Det kan tyde på at mange innovative føretak i ein region skaper positive ringverknader som også kjem andre føretak i regionen til gode. Innovative næringsmiljø er positivt for å skape vekstkraftige føretak.

Entreprenørskap og etablering av nye bedrifter er svært viktig for kontinuerleg omstilling og fornying av næringslivet, og for etablering av nye arbeidsplassar.

Finansuroa har på kort tid endra i det minste dei kortsiktige utfordringane for næringslivet kraftig. Kor lenge finansuroa varer, vil i stor grad påverke kor alvorlege verknadene på den økonomiske utviklinga vert framover, men også tiltaka til styresmaktene er viktige for å betre tilhøva.

7.1.3 *Utvikle næringsmiljø, verdikjeder og innovasjonssystem*

Noreg har fleire innovasjonsmiljø som er verdsleiarande på sine spesifikke område. Det gjeld særleg innanfor energi, maritim verksemd og marin sektor.

Regjeringa legg vekt på at det offentlege verkemiddelapparatet i aukande grad medverkar til å få til eit godt samspel om utviklingsarbeid mellom bedrifter og mellom bedrifter og kompetansmiljø og til å utvikle sterke næringsmiljø. I åra framover bør dette arbeidet i større grad også fokusere på internasjonalisering, involvering av bedrifter som er lokaliserte

utanfor sentra i klyngjene, og på samspel mellom dei ulike næringsmiljøa i landet.

Klyngje- og nettverksprogramma til dei nasjonale verkemiddelaktørane Innovasjon Noreg, Selskapet for industrivekst (SIVA) og Forskningsrådet har alle som ambisjon å knyte næringslivet i større grad opp mot sterke internasjonale FoU- og næringsmiljø. Det skjer i samarbeid med utdannings- og forskingsmiljø, fylkeskommunar, regional stat og kommunar.

Fylkeskommunen får ei sterkare rolle i forskings- og innovasjonspolitikken etter implementeringa av forvaltningsreforma i 2010, mellom anna gjennom opprettinga av regionale forskingsfond og deleigarskap til Innovasjon Noreg.

Kommunal- og regionaldepartementet legg opp til å setje i gang eit nytt næringshageprogram frå 2011. Departementet legg vekt på at det nye programmet må rettast inn mot å stimulere til vidare utvikling av dei næringshagane som vert tekne opp i programmet, både som dynamiske næringsmiljø og som knutepunkt for kontakt mot FoU-institusjonar og anna næringsliv. Departementet ønskjer på lengre sikt at fylkeskommunane i større grad får ansvaret for den vidare utviklinga av næringshagane.

Område med einseitig næringsstruktur er særleg sårbare for raske endringar i nærings- og arbeidslivet. Eit langsiktig utviklings- og nyskappingsarbeid lokalt og regionalt kan leggje grunnlag for å redusere eller unngå kriser som kan følgje av raske endringar i arbeidsmarknaden. Det vil likevel oppstå spesielle situasjonar i kommunar og regionar som krev ekstra innsats for omstilling i nærings- og arbeidslivet. Staten bidreg i dag til lokalt omstillingsarbeid mellom anna med økonomiske midlar gjennom dei distrikts- og regionalpolitiske utviklingsmidlane frå Kommunal- og regionaldepartementet til fylka. Innovasjon Noreg har fått ansvaret som nasjonalt kompetansesenter for lokalt omstillingsarbeid.

7.1.4 *Sikre vekst og omstilling i eksisterande bedrifter og næringsliv*

Kommunal- og regionaldepartementet meiner at særskilde offentlege verkemiddel er tenlege for å fremje vekst i område der omstilling og nyskaping er viktige føresetnader for å nå distrikts- og regionalpolitiske mål. Dei distriktsretta offentlege verkemidla skal likevel ikkje kompensere for svak lønnsemd i enkeltbedrifter eller næringar, men vere supplerande og utløysande i høve til den private kapitalmarknaden. Innovasjon Noreg har ei svært viktig rolle i den distrikts- og regionalpolitiske innsatsen for å sikre finansieringa av innovasjon og investeringar i næringslivet utanfor dei største byområda.

Det er behov for å fokusere på omstilling og nyskaping i det distriktspolitiske virkeområdet, der mange bedrifter er i konkurranseutsett sektor. Målet

med innsatsen er å skape betre grobotn for næringsmiljø med vekstkraft og varige arbeidsplassar på lenge sikt. Den viktigaste grobotnen ligg i dei mange bedrifts- og næringsmiljøa som alt finst.

7.1.5 *Styrkje arbeidet med entreprenørskap*

Kommunal- og regionaldepartementet legg vekt på å auke omfanget av lønnsame etableringar. Verkemiddel for entreprenørskap må leggje til rette for stimulering og realisering av nye idear i kommersiell verksemd, og leggje til rette for at fleire bedrifter overlever dei første åra. Departementet meiner at arbeidet med entreprenørskap bør skje gjennom innsats på fire hovudområde:

- kultur for entreprenørskap
- rettleiing og auka kompetanse
- finansieringsordningar for bedrifter i tidleg fase
- infrastruktur, tilrettelegging og nettverksarbeid.

Mangfald bidreg til meir verdiskaping. Dei menneskelege ressursane er dei viktigaste ressursane landet har. For å sikre måla om busetjing og verdiskaping i distrikts- og regionalpolitikken er det viktig at alle får høve til å medverke med sine ressursar. I dag er kvinner underrepresenterte som deltakarar i næringslivet. Regjeringa har som mål at minst 40 pst. av entreprenørane skal vere kvinner innan 2013. Mange unge har gode og nyskapande idear som dei ønskjer å setje i verk, men dei manglar ofte kompetanse, gode nettverk og tilgjengeleg kapital. Kommunal- og regionaldepartementet ønskjer å redusere barrierane for unge slik at dei får høve til å realisere ideane sine der dei bur. Regjeringa ønskjer også å vurdere korleis innvandrarar og eldre kan få nytta ressursane sine betre, gjennom å få betre kunnskap om korleis ein kan leggje til rette for etableringsverksemd blant innvandrar, og korleis ein betre kan leggje til rette for grått entreprenørskap.

7.1.6 *Bransjespesifikk innsats for næringsutvikling*

Meldinga peiker på at fleire målretta innsatsar retta mot ulike bransjar og næringar som utnyttar stadbundne ressursar eller er dominerande i lokale arbeidsmarknader, er viktige for å fremje dei distrikts- og regionalpolitiske måla.

7.1.6.1 REISELIV

Regjeringa la i desember 2007 fram ein nasjonal reiselivsstrategi, med innsatsen retta inn mot visjonen om verdifulle opplevingar. Norsk reiselivsnæring skal vere verdifull for gjestene, men også for bedriftene, dei tilsette, lokalsamfunnet og miljøet.

Reiselivsstrategien er følgd opp gjennom ei auka satsing på reiseliv. I statsbudsjettet for 2009 er det

løyvd om lag 300 mill. kroner til reiselivsformål. Mesteparten av midlane vert løyvde gjennom Innovasjon Noreg, til mellom anna marknadsføring av Noreg som reisemål, eit eventuelt Norwegian Centre of Expertise (NCE) i reiselivet og særskild marknadsføring av Nord-Noreg. I tillegg er reiseliv eit viktig satsingsområde for fleire fylkeskommunar. Regjeringa har formalisert samarbeidet mellom reiselivsnæringa og styresmaktene gjennom å opprette eit Strategisk råd for reiseliv.

7.1.6.2 KULTUR OG NÆRING

Kulturnæringane og kulturbasert næringsutvikling er gode døme på område i økonomien som kan medverke til meir kreativitet og innovasjon i heile samfunnet. Derfor ønskjer Regjeringa å leggje til rette for vidare utvikling av dei store moglegheitene som ligg i skjeringsfeltet mellom kultur og næring. Regjeringa la sommaren 2007 fram ein handlingsplan om kultur og næring.

Nærings- og handelsdepartementet vil i 2009 setje i gang med å vurdere korleis dei eksisterande verkemidla under Innovasjon Noreg og Norsk kulturråd fangar opp behova og utfordringane som kulturnæringane står overfor.

7.1.6.3 VERDISKAPINGSPROGRAMMET PÅ KULTURMINNEOMRÅDET

Miljøverndepartementet etablerte i 2006 eit verdiskapingsprogram med grunnlag i kulturminne og kulturmiljø for å stimulere til meir aktiv bruk av potensialet i kulturarven. To forskingsmiljø evaluerer og gjev rettleiing i programmet i perioden 2007-2010. Programmet skal leggje grunnlaget for at kulturminne og kulturmiljø vert tekne i bruk i utviklinga av lokalsamfunn og næringsliv.

7.1.6.4 MARITIME NÆRINGAR

Regjeringa la i oktober 2007 fram ein strategi for dei maritime næringane der målet er miljøvennleg vekst. Strategien inneheld 54 konkrete tiltak som også er følgde opp med ekstra offentlege satsingar på 100 mill. kroner i statsbudsjetta for både 2008 og 2009.

Tiltaka og midlane i strategien er særleg retta inn mot å fremje maritim forskning og innovasjon som kan ha ein positiv miljøverknad. Denne satsinga skjer gjennom å auke løyvingane til Innovasjon Noreg og Noregs forskingsråd.

7.1.6.5 UTVIKLING AV NYE NÆRINGAR I LANDBRUKET

Landbruks- og matdepartementet har store ambisjonar for utvikling av ny næringsverksemd og

auka verdiskaping med utgangspunkt i ressursane i landbruket. Det er behov for eit taktskifte for etablering av ny næringsverksemd med utgangspunkt i mangfaldet av dei menneskelege og materielle ressursane i landbruket. Målet med eit slikt taktskifte er å skape fleire arbeidsplassar innan ny næringsverksemd for å kompensere for reduksjonen i arbeidsplassar i landbruket. I den samanhengen er det viktig å byggje på gode erfaringar og samarbeidsmodellar for entreprenørskap og innovasjon lokalt og regionalt.

Landbruks- og matdepartementet er dessutan oppteke av samspelet mellom næringsliv, forskning og forvaltning på regionalt nivå.

Dei fylkesvise bygdeutviklingsmidlane har sidan tidleg på 1990-talet vore dei viktigaste økonomiske verkemidla for næringsutvikling innan og i tilknytning til landbruket.

7.1.6.6 VERDISKAPINGSPROGRAM FOR NÆRINGSKOMBINASJONAR I SAMISKE OMRÅDE

I St.meld. nr. 28 (2007–2008) Samepolitikken la Regjeringa fram forslag om å etablere eit verdiskapingsprogram for næringskombinasjonar. Dette vart følgt opp i budsjettet for 2008. Programmet skal også ta opp i seg mål i Soria Moria-erklæringa om å satse på samisk reiselivsutvikling som skal sikre og styrkje næringslivet i samiske område. Hovudmålet for verdiskapingsprogrammet er å fremje levedyktige bedrifter og medverke til ei berekraftig utvikling i samiske samfunn.

Sidan reindriftsavtalen 2001/2002 er det også sette av midlar til eit eige verdiskapingsprogram for reindrift, med hovudmål å auke verdiskapinga i næringa slik at det kjem reineigarane til gode.

7.1.6.7 DET MARINE VERDISKAPINGSPROGRAMMET

For mange av sjømatprodusentane, særleg dei små og mellomstore selskapa, er det ei utfordring å byggje relasjonar og tilby logistikk og tilleggstenester som gjer dei til prioriterte leverandørar hos dei større marknadskjedene og likeins i godt betalende nisjemarknader. For prioriterte leverandørar, aukar forhandlingsmakta og høvet til å hente ut meirverdiar.

Dette er bakgrunnen for opprettinga av Det marine verdiskapingsprogrammet (MVP), som har som mål å hjelpe til og styrkje marknadsorienteringa i alle ledd i verdikjeda i sjømatnæringa. Programmet vert forvalta av Innovasjon Noreg på oppdrag frå Fiskeri- og kystdepartementet, og har dei seinare åra hatt ei årleg ramme på 75 mill. kroner. Ein vesentleg del av MVP er retta inn mot bedrifter i fiskerikommunar med omstillingsbehov. Til dømes er samarbeid mellom fiskeribedrifter og reiselivsnærning eit aktuelt utviklingsområde.

7.1.6.8 MARIN BIOPROSPEKTERING

Bioteknologi og bioprospektering er viktige framtidretta aktivitetar som kan gje opphav til ny verksemd langs kysten. Marin bioprospektering er leiting etter verdifulle, biologisk aktive komponentar frå organismar i havet.

Funn og utnytting av genetisk materiale kan gje grunnlag for næringsutvikling i kystområda. Aktiviteten har potensial til å generere store gevinstar baserte på ressursar som tilhøyrer fellesskapet. Derfor har Regjeringa i den nye havressurslova innført ein heimel for å kunne gje reglar om at staten kan sikre seg ei økonomisk godtgjersle ved utnytting av norsk marint genetisk materiale, eller få del i andre fordelar frå marin bioprospektering.

Regjeringa vil i 2009 leggje fram ein nasjonal strategi for marin bioprospektering, som eit ledd i innovasjonspolitikken.

7.1.6.9 ALTERNATIVE ENERGIFORMER

Utvikling av alternative energiformer som vindkraft, bioenergi og små vasskraftverk utgjer eit stort potensial for økonomisk aktivitet og verdiskaping. Dette er aktivitetar som vil treffe alle delar av landet, men som særleg er viktige for område med små arbeidsmarknader. Gjennom desse aktivitetane vert det utvikla økonomisk aktivitet og attraktive arbeidsplassar som er baserte på lokale ressursar.

Regjeringa legg opp til ei langsiktig og sterk satsing på fornybar energi og energiomlegging. I 2007 vart Grunnfondet for fornybar energi og energieffektivisering skipa. Avkastninga frå Grunnfondet vert overført til Energifondet, som finansierer satsinga på fornybar energi og energieffektivisering. Som ein del av tiltakspakka, har Regjeringa styrkt Energifondet gjennom ei ekstraordinær løyving på nær 1,2 mrd. kroner i 2009. Dei samla inntektene til Energifondet i 2009 vil vere på om lag 2,6 mrd. kroner.

Enova SF har fått ansvaret for å forvalte midlane frå Energifondet. Vindkraft og bioenergi er viktige arbeidsområde for Enova.

7.2 Komiteens merknader

Komiteen er enig med Regjeringa i at det er spesielt behov for en aktiv innsats overfor områder der forutsetningene for næringsutvikling og etablering av nye arbeidsplasser er svake. Denne innsatsen må stimulere og bygge opp vekstkraft nedenfra, eller videreutvikle eksisterende virksomheter. Videre mener komiteen at forholdene bør legges til rette for at større og kapitalsterke bedrifter eller konsern oppretter virksomhet i nærings svake områder.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti mener i denne sammenheng at bruk av en

distriktsskatt i form av differensiert selskapsskatt kan vurderes innført.

Komiteen viser til at Regjeringen legger vekt på at det offentlige virkemiddelapparatet i økende grad skal medvike til å få til et godt samspill om utviklingsarbeidet mellom bedrifter og mellom bedrifter og kompetansemiljø, og til å utvikle sterke næringsmiljø. Komiteen vil understreke behovet for koordinering og samkjøring av virkemidler. Komiteen viser til at de enkelte departementer hvert år oppretter et antall nye prosjekter og nye virkemiddelprogram.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre vil påpeke at mange av disse overlapper hverandre helt eller delvis i forhold til formål, målgrupper og geografi. Disse medlemmer mener det er grunnlag for å få koordinert og samkjørt en del av disse prosjektene og programmene. En koordinering og samkjøring av overlappende prosjekter vil legge grunnlag for bedre ressursutnyttelse og bedre måloppnåelse for hvert prosjekt. Det totale antall prosjekter og virkemiddelprogram er så vidt stort og omfattende at det bør iverksettes et bredere utredningsarbeid i sammenheng med dette.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, gir sin tilslutning til departementets vurdering om at offentlige virkemidler er tjenlige for å fremme vekst i områder der omstilling og nyskaping er viktige forutsetninger for å nå distrikts- og regionalpolitiske mål.

Flertallet støtter et styrket arbeid med entreprenørskap. Det er også særlig viktig å sette fokus på hvordan innvandrere og eldre bedre kan utnytte sine ressurser.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener kombinasjonen av lavere skatter og avgifter samt investeringer i veier og bredbånd, er langt mer fremtidsrettet enn Regjeringens subsidiepolitikk når det gjelder å skape gode rammebetingelser for næringsutvikling, innovasjon og entreprenørskap i distriktene.

Disse medlemmer er videre av den oppfatning at kommunene bør ha ansvaret for førstelinjeoppgaver innenfor nærings- og bygdeutvikling rettet mot nyetablerere og småbedrifter.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til at ved opprettelsen av Innovasjon Norge skulle det bli enklere for

bedrifter som trenger hjelp og veiledning. Det skulle være nok å henvende seg ett sted for å få veiledning. Opprettelsen av Innovasjon Norge var et fremskritt for å få forenklet virkemiddelapparatet for brukerne. Brukerne skal stå i sentrum for de tjenestene virkemiddelapparatet skal tilby. Det skal være en lav terskel for å motta støtte, men dette må ikke gå på bekostning av kvalitetskontrollen. Det er viktig at de riktige prosjektene får støtte.

Disse medlemmer mener det er viktig med godt samarbeid mellom det statlige næringspolitiske virkemiddelapparatet og kommunene. Kommunene har en viktig rolle som tilrettelegger og medspiller for lokal næringsutvikling.

Disse medlemmers utgangspunkt er at syssetsetting er grunnlaget for bosetting uansett landsdel eller distrikt, og at all privat næringsvirksomhet er profittdrevet. Det er generelt behov for et godt og forutsigbart virkemiddelapparat over hele landet. Virkemiddelapparatet må være oversiktlig og serviceinnstilt. Virkemiddelapparatet må være offensivt i å markedsføre sine tjenester.

Derfor mener disse medlemmer at fylkeskommunens strategiske midler til næringsutvikling må overtas av kommunene, mens alle bedriftsrettede virkemidler forvaltes av Innovasjon Norge. SIVAs organisering opprettholdes som i dag. Det må etableres gode samarbeidsløsninger lokalt for at Innovasjon Norges bruk av bedriftsrettede tiltak henger sammen med kommunenes regionale næringsplaner og prioriteringer. Fylkeskommunens eierskap i næringshager og innovasjonsselskaper overtas av kommunene.

På denne bakgrunn fremmes følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen utrede og fremme forslag om å overføre fylkeskommunenes strategiske midler til næringsutvikling til kommunene."

Disse medlemmer vil understreke at fordeling av midler til forskning må skje etter relevans og faglig kvalitet, ikke på bakgrunn av geografi. Disse medlemmer mener videre det er viktig å ivareta nasjonale satsinger og strategier innenfor forskningsfeltet, og ønsker dermed ikke å etablere regionale forskningsfond fordi disse vil pulverisere ansvaret for finansiering og prioritering av forskningen. Det er også grunn til å peke på at i et lite land er forskningsmiljøene allerede små. Ved en regional oppsplitting vil de bli enda mindre, noe som bl.a. vil føre til en forsterkning av habilitetsproblemer, fordi forskere i større grad vil oppleve å sitte på begge sider av bordet i en tildelingsprosess.

Disse medlemmer viser til at det er viktig med godt samarbeid mellom det statlige næringspolitiske virkemiddelapparatet og kommunene. Kom-

munene har en viktig rolle som tilrettelegger og medspiller for lokal næringsutvikling.

Disse medlemmers utgangspunkt er at selsesetting er grunnlaget for bosetting uansett landsdel eller distrikt og at det er generelt behov for et godt og forutsigbart virkemiddelapparat over hele landet. Virkemiddelapparatet må være oversiktlig og serviceinnstilt, og det må være offensiv i å markedsføre sine tjenester.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen foreta en helhetlig evaluering av det offentlige virkemiddelapparatet for bedriftsrelatert støtte. Det bes om at det legges spesiell vekt på resultatoppnåelse og om systemene er tilpasset brukerne."

Disse medlemmer vil peke på mulighetene av å få mer ut av de pengene som allerede brukes. Eksempelvis kan dette bety en mer helhetlig planlegging og utbygging ved bruk av samarbeidsløsninger der private bidrar til drift og bygging av veier (OPS). Disse medlemmer er forundret over at Regjeringen er negativ til dette virkemidlet.

Disse medlemmer viser til at for få år siden kunne ikke en bedrift som var avhengig av å kommunisere med resten av verden via Internett, ligge utenfor større byer fordi man manglet tilgang til bredbånd. De fleste steder er dette ikke lenger en aktuell problemstilling. Disse medlemmer vil fremheve at konkurranse mellom tilbyderne har bidratt sterkt til at bredbåndsutbyggingen har skutt fart rundt om i landet, også i mindre tettbygde strøk.

Disse medlemmer mener differensiert arbeidsgiveravgift er det beste distriktpolitiske virkemidlet. Hele det politiske Norge er enig om at dette er den mest treffsikre distriktpolitiske ordningen vi har. Både den forrige og den nåværende regjering har hatt som målsetting å få aksept for et regelverk som må gi grunnlag for en ordning med regional differensiert arbeidsgiveravgift. Norge fikk under regjeringen Bondevik II i stor grad gjennomslag i EU-kommisjonen hvilket dannet grunnlaget for en gjeninnføring av ordningen.

Disse medlemmer vil ikke bygge ned gode tiltak eller avvike virkemiddelapparatet. Disse medlemmer mener det er nødvendig med offentlig innsats der markedet ikke fungerer godt nok. Men de offentlige virkemidlene må ikke benyttes der det private kan og vil gjøre jobben uten offentlig innblanding. Disse medlemmer mener virkemidler skal prioriteres og rettes mot ideenes tidlige fase. Våre virkemidler må bidra til at flere gode ideer blir kommersialisert. Disse medlemmer vil bruke pengene for å utvikle koblingspunkter mellom forskning,

utdanningsinstitusjoner, gode rådgivere og den private kapitalen, slik at mer av kunnskapen vår skaper grunnlag for nye bedrifter og lønnsomme arbeidsplasser. Disse medlemmer mener det er riktig å bidra med tilskudd, egenkapital og lån i de mest kritiske og risikopregede utviklings- og oppstartsfasene. Det er imidlertid viktig å unngå at statlige midler brukes til å fastlåse gammeldags næringsstruktur. Statlige virkemidler skal støtte opp under nødvendig nyskaping, utvikling og forandring.

Disse medlemmer vil fremheve at det er den generelle økonomiske politikken og skattepolitikken som er bærebjelker i virkemiddelapparatet. Disse medlemmer ønsker ikke å videreføre en selektiv næringspolitikk som premierer bedrifter som går dårlig i stedet for å satse på bedrifter som vil kunne utvikle seg. Landet vårt er avhengig av at næringslivet evner å foreta nødvendige omstillinger. Med den endringstakten vi har i dagens samfunn er det viktigere enn noen gang. Disse medlemmer mener at virkemiddelapparatet skal bidra med service til rent praktiske ting ved opprettelse av selskaper, patent-søknader, markedsundersøkelser, bidra til bygging av infrastruktur og så videre. Det skal bevilges penger til forskning, innovasjon og omstilling samt internasjonalisering og forenkling. Disse medlemmer vil fremheve at Innovasjon Norge gjennom sine virkemidler skal stimulere bl.a. innovasjon, bedriftsutvikling, internasjonalisering, forsknings- og utviklingskontrakter, maritim utvikling og økt entreprenørskap.

Disse medlemmer viser til at Innovasjon Norge, SIVA og Norges forskningsråd til sammen utgjør spydspissen av det statlige næringspolitiske virkemiddelapparatet. De har forskjellige oppgaver, og er ment å utfylle hverandre for å kunne tilby et kompetent og sterkt virkemiddelapparat. Disse medlemmer mener dette er en fornuftig organisering som må videreutvikles. Disse medlemmer vil presisere at det er viktig med godt samarbeid mellom det statlige næringspolitiske virkemiddelapparatet og kommunene. Kommunene har en viktig rolle som tilrettelegger og medspiller for lokal næringsutvikling. Disse medlemmer viser til at det over tid er bygget opp en betydelig virkemiddelstruktur i fylkeskommunene. Disse medlemmer er skeptiske til om dette er en riktig bruk av midler og mener det er grunn til å advare mot at det bygges opp mange parallelle tjenester.

Disse medlemmer vil fremheve at det er positivt at private satser sine egne penger og investerer i verdiskaping. Slik skapes det beste næringslivet over tid. Disse medlemmer mener det er viktig å stimulere til at private investerer sparepengene sine i verdiskapende ideer. Kommersialisering av forskningsideer og andre gode prosjekter bør stimuleres sterkere enn i dag.

Disse medlemmer vil peke på at det blant annet innen havbruksnæringen gjenstår noen utfordringer i forhold til å håndtere både avfall og miljø. Mange tiltak er iverksatt, og disse medlemmer mener det er viktig at eksisterende tiltak evalueres før eventuelt nytt vern innføres.

Disse medlemmer er av den oppfatning at reiselivsnæringen møter mange nasjonale utfordringer som i den globale konkurransesituasjonen vil utgjøre en konkurranseulempe.

Disse medlemmer viser til at reiselivsnæringen er en bransje i sterk internasjonal vekst og en næring der Norge har en rekke naturgitte fortrinn som bør utnyttes i tråd med en aktiv næringspolitikk.

Komiteen mener at næringshagene er et viktig instrument som lokale, regionale og nasjonale kraftsentra for innovasjon og nyskaping lokalisert i distriktene.

Komiteen er positiv til at Kommunal- og regionaldepartementet legger opp til å sette i gang et nytt næringshageprogram fra 2011. I den pågående finanskrisen er det svært viktig å opprettholde og forsterke utviklingsmiljøer som tilrettelegger for fornying og vekst i små og mellomstore kompetansebedrifter – som tar hele landet i bruk. Næringshagene har beredskap for omstillingsarbeid og er en pådriver for innovasjon, og har derfor en viktig rolle overfor næringslivet i distriktene. Dette i tillegg til mobilisering og utvikling av gründerbedrifter.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, har merket seg at fylkeskommunene som regionale utviklingsaktører skal få en forsterket rolle i forhold til næringshagene.

Flertallet ser behovet for at næringshagene har sterk tilknytning til det nasjonale nettverk av utviklingsaktører, noe som bør innebære at SIVA har en sentral rolle i et framtidig nasjonalt næringshageprogram.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre ser behovet for at næringshagene har sterk tilknytning til det nasjonale nettverk av utviklingsaktører, noe som innebærer at SIVA bør være operatør også for det nye næringshageprogrammet.

Komiteen vil peke på at det nye programmet må rettes inn mot å stimulere til videre utvikling av de næringshagene som blir tatt opp i programmet, både som dynamiske næringsmiljø og som knutepunkt for kontakt mot FoU-institusjoner og annet næringsliv.

Komiteen mener de eksisterende næringshagene som tilfredsstiller kravene i det nye programmet, blir gitt mulighet for videre utvikling og vekst. Det vil være en fordel å ha et spisset fokus for å styrke næringshagene og distriktene til økt verdiskaping og sysselsetting, basert på lokale fortrinn. En form for fokusgrupper innen ulike næringer – eksempler på dette kan være kulturnæringer/reiseliv, energi og miljø, internasjonalisering/globalisering. Videre mener komiteen at en ytterligere satsing på ungdom sett i sammenheng med ønsket om økt tilflytting og/eller tilbakeflytting til distriktene, også er en oppgave for næringshagene framover.

Komiteen mener derfor at næringshagene er viktige for innovasjon, utvikling og vekst i sine områder.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil understreke at det er viktig å bistå arbeidet i næringshagene med statlig risikokapital for å utløse nye prosjekter. Disse medlemmer vil vise til Fremskrittspartiets forslag i Innst. S. nr. 170 (2008–2009) Et nytt og bærekraftig Norge, der Fremskrittspartiet foreslo etablering av et preså Kornfond for SIVAs næringshager på 300 mill. kroner.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, viser til at det er satt av midler til et eget verdiskapingsprogram for reindrift, med hovedmål å øke verdiskapingen i næringen slik at det kommer reieneierne til gode. Flertallet mener at intensjonene i "rovdyrforliket" må oppfylles, noe som innebærer en styrket dialog mellom lokale og sentrale myndigheter i rovdyrpolitikken.

Flertallet erkjenner at reindriftnæringen er viktig for å bevare den sørsamiske kulturen og ber Regjeringen vurdere tiltak for å støtte opp reindriften i Sør-Norge og den sørsamiske kulturen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre mener at erstatningsordningene må presiseres slik at de dekker alle utgifter påført av rovdyrskader. Forvaltningen må være i samsvar med politiske vedtak. Reglene for nødverge og lisensfelling må forbedres.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre mener at reindriftnæringen med et tapstall på kalver fra 50 til 80 pst. er spesielt utsett. Her står hele den sørsamiske kulturen i fare, og det må derfor settes i verk spesielle tiltak for å avhjelpe denne situasjonen.

8. ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVENSA

Sammendrag

Iverksetjing og omfang av tiltak som er omtalte i meldinga, og dermed omfanget av løyvingar til distrikts- og regionalpolitikken, vert vurdert i budsjettframlegga i komande år.

Satsinga på å styrkje arbeidet i kommunane med lokal samfunnsutvikling skal mellom anna medverke til at verknadene av utviklingsprosjekt i kommunar og lokalsamfunn vert større. Ein del av satsinga skal vere å betre samordninga på regionalt nivå av støtte til lokalt utviklingsarbeid i kommunane. Dette vil medverke til ein meir effektiv bruk av utviklingsmidlane i høve til lokale utfordringar.

9. FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Fremskrittspartiet og Høyre:

Forslag 1

Stortinget ber Regjeringen utrede og fremme forslag om å overføre fylkeskommunenes strategiske midler til næringsutvikling til kommunene.

Forslag 2

Stortinget ber Regjeringen foreta en helhetlig evaluering av det offentlige virkemiddelapparatet for bedriftsrelatert støtte. Det bes om at det legges spesiell vekt på resultatoppnåelse og om systemene er tilpasset brukerne.

Forslag fra Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre:

Forslag 3

Stortinget ber Regjeringen utrede de samfunnsøkonomiske kostnadene ved nedlegging av nærmiljøskolene i distriktene.

10. KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til meldingen og rår Stortinget til å gjøre slikt

v e d t a k :

St.meld. nr. 25 (2008–2009) – om lokal vekstkraft og framtidstru. Om distrikts- og regionalpolitikken – vedlegges protokollen.

Oslo, i, kommunal- og forvaltningskomiteen, den 5. juni 2009

Tore Hagebakken

leder

Björg Tørresdal

ordfører

